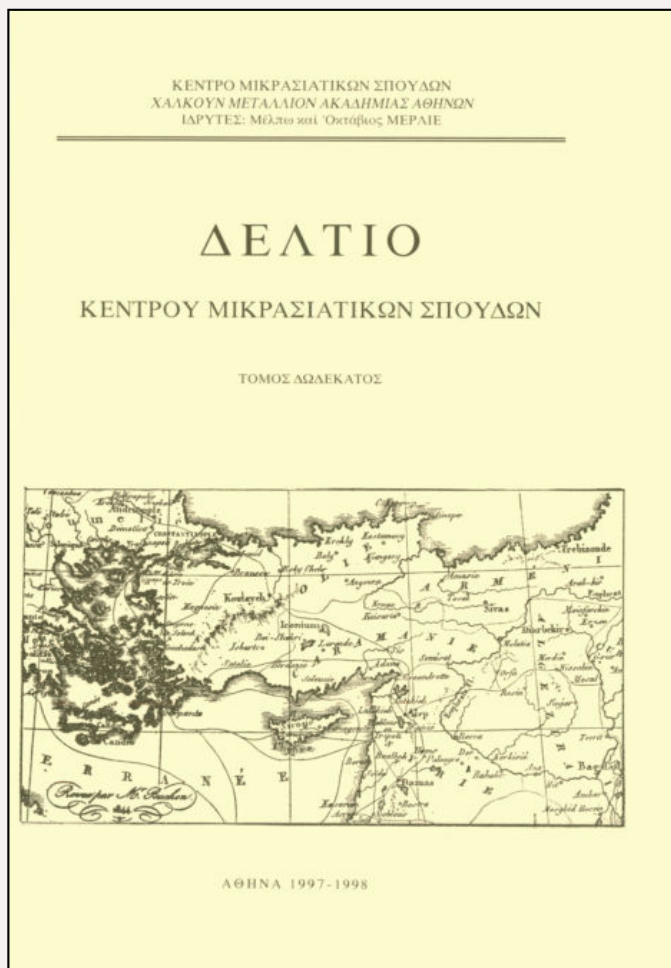

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τομ. 12, 1997

Το χρονικό της ανακάλυψης μιας ελληνιστικής πόλης στην Καρία (Bucakkoy, Συνέτα)

Χανιώτης Άγγελος

<http://dx.doi.org/10.12681/deltiokms.72>

Copyright © 2015

To cite this article:

Χανιώτης, Ά. (1997). Το χρονικό της ανακάλυψης μιας ελληνιστικής πόλης στην Καρία (Bucakkoy, Συνέτα). *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 12, 13-29. doi:<http://dx.doi.org/10.12681/deltiokms.72>

ΑΓΓΕΛΟΣ ΧΑΝΙΩΤΗΣ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗΣ
ΜΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ ΣΤΗΝ ΚΑΡΙΑ
(BUCAKKÖY, ΣΥΝΕΤΑ)*

1. Ἡ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἔρευνα: Τὸ ἀνάθημα στὸν Δία Συναετηνὸ.

Ἡ Μικρὰ Ἀσία ἀνταμείβει πάντοτε πλουσιοπάροχα γεωγράφους, ἀρχαιολόγους, ἐπιγραφικούς, νομισματικούς καὶ ἱστορικούς ποὺ τὴν περιηγοῦνται. Ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ πατέρα τῆς ἐπιγραφικῆς, τοῦ Κυριάκου τῆς Ἀγκώνας (1444-1445),¹ μέχρι σήμερα συστηματικὲς ἐπιφανειακὲς ἔρευνες (surveys), ἀλλὰ καὶ ἀπλὰ ταξίδια, ὀδηγοῦν σὲ νέες ἀνακαλύψεις, τόσο ἐπιμέρους μνημείων ὅσο καὶ ὁλόκληρων οἰκιστικῶν συνόλων. Γενεὲς ὁλόκληρες ἐρευνητῶν ἀπὸ διάφορες χῶρες, κατὰ κύριο λόγο (γιὰ γνωστοὺς πολιτικούς λόγους) ἀπὸ τὴν Αὐστρία καὶ τὴ Γερμανία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ Γαλλία, τὴ Βρετανία, τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, τὴν Ὀλλανδία, τὴν Ἑλλάδα (στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας) καὶ —ἰδιαίτερα στὶς τελευταῖες δεκαετίες— τὴν Τουρκία, ἔχουν οἰκοδομήσει ἓνα μνημειῶδες ἔργο συλλογῆς καὶ μελέτης τῶν καταλοίπων τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ρωμαίων, τῶν προελληνικῶν καὶ τῶν ἐξελληνισμένων πληθυσμῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Παρὰ τὶς ἐκτεταμένες καὶ πολὺχρονες ἔρευνες —μόνο στὴν Αὐστρία ὑφίσταται γιὰ πάνω ἀπὸ 100 χρόνια εἰδικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στὴν Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν²— κάθε χρόνος φέρνει νέες σημαντικὲς ἀνακαλύψεις. Ἀπὸ

* Χρησιμοποιοῦνται οἱ παρακάτω συντομογραφίες:

Bull. épigr.: *Bulletin épigraphique*, στὴ *Revue des Études Grecques*.

I. Hadrianoi: E. Schwertheim, *Die Inschriften von Hadrianoi und Hadrianeia*, Βόννη 1987.

SEG: *Supplementum Epigraphicum Graecum*.

TAM: *Tituli Asiae Minoris*.

1. Γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Κυριάκου τῆς Ἀγκώνας στὴν Προποντίδα βλ. E.W. Bodnar - Ch. Mitchell, *Cyriacus of Ancona's Journey in the Propontis and the Northern Aegean, 1444-1445*, Φιλαδέλφεια 1976.

2. Πρόκειται γιὰ τὴν Kleinasiatische Kommission, ποὺ ἐκδίδει μεταξὺ ἄλλων ἓνα ἀπὸ τὰ βασικὰ συντάγματα ἐπιγραφῶν (*Tituli Asiae Minoris*). Γιὰ τὶς αὐστριακὲς ἔρευνες στὴ Μικρὰ Ἀσία βλ. τὰ πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴ Βιέννη τὸ 1990:

τὰ πιὸ πρόσφατα χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ἀναφέρω μόνο δύο. Ἡ γερμανικὴ ἀρχαιολογικὴ ὁμάδα ποὺ ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ Frank Kolb (Πανεπιστήμιο τῆς Τυβίγγης) ἐρευνᾷ τὰ τελευταῖα χρόνια τὴ Λυκία, καὶ ἰδιαίτερα τὴν περιοχὴ τῶν Κυανεῶν, ἔχει ἐντοπίσει δεκάδες θέσεων καὶ ἔχει πλουτίσει σημαντικὰ τὶς γνώσεις μας γιὰ τὴν οἰκιστικὴ ὀργάνωση καὶ τὴν οἰκονομία στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ καὶ κυρίως στὰ αὐτοκρατορικὰ χρόνια.³ Τὸ δεύτερο παράδειγμα εἶναι τοῦ τούρκου ἐπιγραφικοῦ M. H. Sayar, ὁ ὁποῖος σὲ ἐρευνητικὸ ταξίδι στὴν ἀνατολικὴ Κιλικία τὸ 1990 ἐντόπισε 301 νέες ἐπιγραφές, ἀνάμεσά τους μιὰ σημαντικότατη ἐπιγραφὴ ποὺ περιέχει δύο ἐπιστολὲς ρωμαίων ἀξιωματούχων (τοῦ Λουκούλλου καὶ μᾶλλον τοῦ Σύλλα) μὲ τὶς ὁποῖες παραχωρεῖται τὸ προνόμιο τῆς ἀσυλίας στὸ ἱερὸ τῆς Ἴσιδας καὶ τοῦ Σάραπη στὴ Μοψουεστία.⁴

Ἐνα ἀκόμα παράδειγμα γιὰ τὶς ἀπρόσμενες ἀνακαλύψεις ποὺ ἐπιφυλάσσει ἡ Μικρὰ Ἀσία παρουσιάζεται (γιὰ πρώτη φορὰ) στὸ ἄρθρο αὐτό. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τὸν Αὐγούστο τοῦ 1996 μιᾶς ἄγνωστης ἑλληνιστικῆς πόλης στὴν Καρία ἀπὸ ὁμάδα ἐρευνητῶν τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ἀφροδισιάδας, ποὺ ἐπὶ 35 καὶ πλέον χρόνια πραγματοποιεῖ τὸ New York University. Ἡ ὁμάδα αὐτὴ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τὸν Christopher Ratté, καθηγητὴ κλασικῆς ἀρχαιολογίας στὸ New York University καὶ διευθυντὴ τῶν

G. Dobesch – G. Rehrenböck (ἐκδ.), *Die Epigraphische und altertumskundliche Erforschung Kleinasiens: Hundert Jahre Kleinasiatische Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Akten des Symposiums vom 23. bis 25. Oktober 1990*, Βιέννη 1993. Πέρα ἀπὸ τὶς μονογραφίες καὶ τὰ περιοδικὰ (κυρίως *Anatolian Studies* καὶ *Epigraphica Anatolica*) ποὺ παρουσιάζουν τακτικὰ νέα ἐπιγραφικὰ εὐρήματα, βασικὲς σειρὲς ποὺ ἐκδίδονται ἀκόμα εἶναι τὰ *Monumenta Asiae Minoris Antiqua* (Manchester κ.ἀ. 1928-), ὄργανο τῆς American Society for Archaeological Research in Asia Minor, τὸ σύνταγμα τῶν ἐπιγραφῶν τῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ποὺ ἐκδίδει ὁ R. Merkelbach καὶ οἱ μαθητὲς του μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς Αὐστριακῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας (*Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien*, Βόννη 1972-) καὶ ἡ σειρά *Asia Minor Studien* (Βόννη 1990-) ποὺ ἐκδίδει τὸ Ἐρευνητικὸ Κέντρο Μικρᾶς Ἀσίας (Forschungsstelle Asia Minor) τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Münster ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ E. Schwertheim.

3. Πρῶτη παρουσίαση τῶν ἀποτελεσμάτων: F. Kold (ἐκδ.), *Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien (Asia Minor Studien, 9)*, Βόννη 1990· F. Kolb – M. Zimmermann, «Neue Inschriften aus Kyaneai und Umgebung». *Epigraphica Anatolica* 16 (1990), σσ. 115-138· M. Zimmermann, *Untersuchungen zur historischen Landeskunde Zentrallykiens*, Βόννη 1992· F. Kolb (ἐκδ.), *Forschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien, Bericht über die Kampagne 1991 (Asia Minor Studien, 18)*, Βόννη 1995· F. Kolb (ἐκδ.), *Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien. Bericht über Feldforschungen im Yavu-Bergland im Sommer 1992 (Asia Minor Studien, 24)*, Βόννη 1996.

4. M. H. Sayar, «Epigraphische Forschungen in Ostkilikien 1990. Ein Reisebericht», στῶν Dobesch-Rehrenböck (ἐκδ.), *δ.π.*, σσ. 319-327. Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Μοψουεστίας δημοσιεύθηκε ἤδη: M. H. Sayar – P. Siewert – H. Taeuber, «Asylie-Erklärungen des Sulla und des Lucullus für das Isis- und Sarapisheiligtum von Mopsuestia (Ostkilikien)», *Tyche* 9 (1994), σσ. 113-130.

ἀνασκαφῶν τῆς Ἀφροδισιάδας, τὸν Lionel Bier, καθηγητὴ ἱστορίας τῆς τέχνης στὸ Brooklyn College τοῦ City University of New York καὶ τοπογράφου τῆς ἀνασκαφῆς, καὶ τὸν ὑπογράφοντα, καθηγητὴ ἀρχαίας ἱστορίας στὸ New York University καὶ ὑπεύθυνου ἀπὸ τὸ 1995 γιὰ τὴ δημοσίευση νέων ἐπιγραφικῶν εὐρημάτων ἀπὸ τὴν Ἀφροδισιάδα. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό νὰ δημοσιευτοῦν μὲ λεπτομέρειες τὰ ἐπιγραφικὰ εὐρήματα ἀπὸ τὴ νέα πόλη· παρουσιάζεται μόνο τὸ χρονικὸ τῆς ἀνακάλυψης, ποῦ ἔχει ἀπὸ μόνο του ἐνδιαφέρον καὶ γιὰ τὸ εὐρύτερο κοινό. Θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τοὺς δύο συναδέλφους ποὺ συμφώνησαν νὰ παρουσιάσω γιὰ πρώτη φορὰ στὸ *Δελτίο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν* τὸ νέο εὐρημα. Ἐπίσης θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τὸν γενικὸ διευθυντὴ τοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος τῆς Ἀφροδισιάδας R. R. R. Smith, καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ὁξφόρδης, ποὺ μοῦ ἐπισήμανε τὸ ἐπιγραφικὸ εὐρημα ποὺ ἀποτελέσει τὸ ἔναυσμα γιὰ τὴν ἔρευνα.

Τὸν χειμῶνα τοῦ 1995 παραδόθηκε στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο τῆς Ἀφροδισιάδας ἐνεπίγραφη στήλη προερχόμενη ἀπὸ τὸ χωριὸ Bucakköy, στὶς βορειοδυτικὲς παρυφῆς τοῦ ὄρους Babadağ, περίπου 22 χιλιόμετρα βορείως τῆς Ἀφροδισιάδας (εἰκ. 1). Ἡ στήλη εἶχε βρεθεῖ κατὰ τὴ διάνοιξη ἀγροτικοῦ δρόμου καί, δεδομένου ὅτι τὸ πλησιέστερο μουσεῖο τῆς περιοχῆς εἶναι ἐκεῖνο τῆς Ἀφροδισιάδας, παραδόθηκε σ' αὐτὸ καὶ φυλάσσεται στὴ συλλογὴ του. Ὁ R. R. R. Smith μὲ πληροφόρησε γιὰ τὸ νέο εὐρημα καὶ φρόντισε νὰ μοῦ δοθεῖ ἡ ἄδεια μελέτης καὶ δημοσίευσης τῆς ἐπιγραφῆς μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἐρευνῶν μου στὴν Ἀφροδισιάδα.

Ἡ στήλη (εἰκ. 2), σμιλευμένη σὲ λευκὸ μάρμαρο ἔχει ὕψος 1,23 μ., πλάτος ποὺ κυμαίνεται μεταξὺ 57,5 καὶ 61,5 ἐκ. καὶ πάχος 14,5-19 ἐκ. Ἐκτὸς ἀπὸ ἀσήμαντες ἀποκρούσεις στὶς γωνίες καὶ ἐπιφανειακὴ φθορὰ ποὺ προκλήθηκε ἀπὸ τὸν ἔσκαφέα στὴν ἀριστερὴ παρυφῆ τῆς ἐνεπίγραφης ἐπιφάνειας, ἡ στήλη εἶναι ἀκέραιη καὶ ἡ ἐπιγραφή διαβάζεται χωρὶς δυσκολία. Στὴν κύρια ὄψη τῆς φέρει ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, ποὺ ἀπευθύνεται στὸ Δία Συνετηνό (*Διὶ Συνετηνῶ*), καὶ τὰ ὀνόματα καὶ πατρώνυμα 122 ἀνδρῶν γραμμένα σὲ δύο στήλες· οἱ λέξεις *Διὶ Συνετηνῶ* ἐπαναλαμβάνονται καὶ στὴν πίσω ὄψη τῆς στήλης. Ἡ ἐπιγραφή δὲν δίνει ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴν ταυτότητα τῶν 122 ἀνδρῶν, τὸ εἶδος τοῦ ἀφιερώματος (ἄγαλμα ἢ ἄλλο ἀντικείμενο) καὶ τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀνάθεσή του (βλ. παρακάτω § 3). Μόνο πάνω ἀπὸ τὸ πρῶτο ὄνομα (τῆς ἀριστερῆς στήλης) ἀναγράφεται ἡ λέξις *ἱερεὺς*, ποὺ κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἀναφέρεται στὴν ιδιότητα τοῦ πρώτου ἀνδρα ποὺ ἀκολουθεῖ (Μητροδῶρος Μενίππου).

Τὸ τεράστιο αὐτὸ ὀνομαστικὸ ὑλικὸ παρουσιάζει καὶ ἀπὸ μόνο του μεγάλο ἐνδιαφέρον (βλ. παρακάτω § 3). Τὴν προσοχή μου μονοπώλησε ὅμως στὴν ἀρχὴ τὸ ὄνομα τῆς θεότητος, στὴν ὁποία ἦταν ἀφιερωμένη ἡ στήλη: *Ζεὺς Συνετηνός*. Στὴ Μικρὰ Ἀσία (κυρίως στὴ γειτονικὴ περιοχὴ τῆς Φρυ-

γίας) οί επικλήσεις θεῶν με τὴν κατάληξη -ηνός εἶναι πολὺ διαδεδομένες (π.χ. Μῆς Ἀξιοττηνός, Μῆς Τουιτηνός, Ἀπόλλων Κισαυλοδδηνός, Ἀπόλλων Λα(ι)ρβηνός, Ἄρτεμις Βορειτηνή, Θεὰ Μανιτηνή κ.ἄ.).⁵ Πρόκειται κατὰ κανόνα γιὰ τοπικὲς θεότητες ποὺ ταυτίστηκαν με κάποιον συγγενικὸ ἑλληνικὸ θεό, τὸν Ἀπόλλωνα, τὴν Ἄρτεμη, τὸν Δία κ.λπ. Ἀνάλογες ἐπικλήσεις τοῦ Δία εἶναι γνωστὲς ἀπὸ κάθε περιοχὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας: στὴ Λυδία γνωρίζουμε π.χ. τὸν Δία Βατηνός, Βευδηνός, Μασφαλατηνός καὶ Ὀγμηνός, στὴ Γαλατία τὸν Δία Ναρηνός καὶ Σαρνεδηνός, στὴ Βιθυνία τὸν Δία Διμενηνός καὶ Κιμιστηνός, στὴ Μυσία τὸν Δία Ἀναβατηνός, Θιμηνός καὶ Κιμιστηνός, στὴν Παμφυλία τὸν Δία Καρζηνός καὶ Κιμιστηνός, στὴ Φρυγία τὸν Δία Ἀβοζηνός, Βονιτηνός, Μεληνός καὶ Πεταρηνός, στὴ Λυκαονία τὸν Δία Ζημρουτηνός κ.ἄ.⁶

Γνωρίζοντας ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς οἱ ἐπικλήσεις αὐτοῦ τοῦ τύπου προέρχονται ἀπὸ τοπωνύμια⁷ ἦταν φυσικὸ νὰ ὑποθέσω ὅτι ἡ ἐπικλήση Συνετηνός παράγεται ἀπὸ κάποια τοποθεσία (ὄχι ἀπαραίτητα πόλη) με τὴ μορφή Σύνετα, Σύνετον, Συνεταί κ.λπ. (βλ. παρακάτω § 3).

Ἀπὸ τὴν πρόχειρη ἔρευνα ποὺ ἦταν δυνατὴ στὴν ἐπιστημονικὴ βιβλιοθήκη τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ἀφροδισιάδας διαπίστωσα ὅτι τὸ ἐπίθετο Συνετηνός ἦταν μᾶλλον ἀμάρτυρο, ἀλλὰ —κάτι πολὺ σημαντικότερο— ἡ κωμόπολη ὅπου εἶχε βρεθεῖ ἡ στήλη δὲν ἦταν ἄγνωστη στὴν ἔρευνα. Τὸ Bucakköy εἶχαν ἐπισκεφθεῖ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1946 οἱ Jeanne καὶ Louis Robert, τὸ κλασικὸ σύγγραμμα τῶν ὁποίων γιὰ τὴν Καρία βρισκόταν στὴ βιβλιοθήκη μας καὶ παρουσίαζε συνοπτικὰ τὶς προηγούμενες ἔρευνες στὴν περιοχὴ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δικῆς τους ἐπίσκεψης.⁸

5. Βλ. π.χ. A. Laumonier, *Les cultes indigènes en Carie*, Παρίσι 1954, σ. 418 (Ἀπόλλων Κισαυλοδδηνός στὴ Σμύρνη), 510 (Ἀπόλλων Λαιρβηνός στὴ Φρυγία καὶ Καρία)· L. Zgusta, *Kleinasiatische Ortsnamen*, Χαϊδελβέργη 1984, σ. 125 (Ἄρτεμις Βορειτηνή), 365 (θεὰ Μανιτηνή στὴ Φρυγία), 614 (Μῆς Τουιτηνός).

6. Βατηνός: SEG XXXV 1232· Βευδηνός: SEG XL 1062· Μασφαλατηνός: Laumonier, *ὁ.π.*, σ. 122 (Καππαδοκία)· Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 374 (Λυδία)· Ὀγμηνός: Laumonier, *ὁ.π.*, σ. 549· Ναρηνός: SEG XXVII 413· Σαρνεδηνός: SEG XXVII 413· Διμενηνός: SEG XXXI 1069· Κιμιστηνός: SEG XXVII 413· XXXIII 1099· Ἀναβατηνός: *I. Hadrianoi* 9· Θιμηνός: SEG XXXV 1277· Κιμιστηνός: G. Mendel, «Inscriptions de Bithynie», *Bulletin de Correspondence Hellénique* 25 (1901), σ. 24· ἀρ. 161· Καρζηνός: SEG XXXIV 1270· Ἀβοζηνός: SEG XL 1226· Βονιτηνός: Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 124· Μεληνός: SEG XXVIII 1194· Πεταρηνός: SEG XXXIII 1541· Ζημρουτηνός: Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 178. Γιὰ τὴν πιθανὴ λατρεία τοῦ Διὸς Δαγουτηνοῦ στὴ Μυσία βλ. A. Chaniotis, «Kleinasiatische Inschriften zur griechischen Religion», *Epigraphica Anatolica* 15 (1990), σ. 133 (SEG XXXVII 1012).

7. Βλ. Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 12. Ἀπὸ τὶς 86 ἐπικλήσεις σὲ -ηνός ποὺ συνέλεξε στὴ βόρεια βαλκανικὴ (Θράκη, Μοισία καὶ Δακία) καὶ διαπραγματεύτηκε πρόσφατα ὁ I. Duridanov («Probleme der thrakischen Sprache III», *Linguistique balkanique* 32 (1989), σσ. 85-112) τὰ 67 παράγονται με βεβαιότητα ἀπὸ τοπωνύμια.

8. L. Robert – J. Robert, *La Carie, Histoire et géographie historique avec le recueil des*

Οί πρώτοι έρευνητές τής περιοχῆς ἦταν οί αὐστριακοί Wilhelm Kubitschek καὶ Wolfgang Reichel, πού ἔφτασαν στό Bucakköy («Budschakkiöi») κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ έρευνητικοῦ τούς ταξιδιοῦ τὸ 1893 έρχόμενοι ἀπὸ τὴ Λαοδίκεια καὶ κατευθυνόμενοι πρὸς τὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου. Στὸ χωριὸ εἶδαν μιὰ ἐπιγραφή, τὴν ὁποία δημοσίευσαν τὴν ἴδια χρονιά:⁹

[Ἡ βουλ]ῆ καὶ ὁ δῆμος ἐτίμησ[αν]
[πάσ]αις ταῖς μεγίσταις καὶ κα[λ-]
λίσαις τιμαῖς Ἀπολλώνιον [Ἀ-]
θηναγόρου Παπίαν ἄνδρα ἀ[γα-]
5 θὸν καὶ φιλόπατριν γενόμε[νον]
καὶ διὰ γένους πάση ἀρετῇ [διε-]
νηνοχότα.

Τὴν ἴδια ἐπιγραφή, έντοιχισμένη στὸν τοῖχο τοῦ τοπικοῦ τζαμιοῦ, εἶδε λίγο ἀργότερα καὶ ὁ J. C. G. Anderson, πού ἐπισκέφθηκε τὸ Bucakköy τὸ 1897· ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κείμενο ὁ Anderson δημοσίευσε καὶ σχέδιό τῆς (εἰκ. 3).¹⁰ Τὸ τιμητικὸ αὐτὸ ψήφισμα γιὰ κάποιον διακεκριμένο πολίτη, τὸν Ἀπολλώνιο, τὸν ἐπικαλούμενο Παπία, ἔχει ξεχωριστὴ σημασία γιὰτι μαρτυρεῖ τὴν ὕπαρξη βουλῆς καὶ δήμου (στ. 1)· δὲν ὑπάρχει συνεπῶς ἀμφιβολία ὅτι ἡ κοινότητα πού τίμησε τὸν Ἀπολλώνιο, καὶ προφανῶς βρισκόταν κοντὰ στό Bucakköy, εἶχε τὴ νομικὴ θέση αὐτόνομης πόλεως, κι ὄχι ἔξαρτημένου οἰκισμοῦ (κώμης).¹¹ Ἡ μορφὴ τῶν γραμμάτων χρονολογεῖ τὴν ἐπιγραφή μᾶλλον στὸν 1ο μ.Χ. αἰώνα.¹²

Οί παλιότεροι περιηγητές εἶχαν ἐπισημάνει τὴν ὕπαρξη καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων στὴν περιοχή. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παρουσία πολλῶν ἀρχαίων λίθων στό ἴδιο τὸ χωριό, ὁ J. C. G. Anderson εἶχε διακρίνει ἵχνη κατοίκησης στὰ νότια τοῦ Bucakköy —ἀνάμεσά τους λείψανα ἀμυντικοῦ περίβολου, ἐρείπια κτιρίων τῆς ὕστερης ρωμαϊκῆς ἢ βυζαντινῆς ἐποχῆς, τὰ θεμέλια ναοῦ

inscriptions antiques. Tome II. Le plateau de Tabai et ses environs, Παρίσι 1954, σσ. 351-353 (πρβ. L. Robert, *Villes d'Asie Mineure. Études de géographie antique*, Παρίσι 1935, σσ. 208-210).

9. «Bericht über eine Reise in Karien und Phrygien», *Anzeiger der Kaiserlichen Akademie in Wien, Jahrgang 1893. Nr. 24*, Βιέννη 1893, σ. 96.

10. «A Summer in Phrygia», *Journal of Hellenic Studies* 17 (1897), σ. 397. Τὴν ἐπιγραφή εἶδαν ἐπίσης ὁ Karl Buresch τὸ 1895 (*Aus Lydien*, Λιψία 1898, σ. 176), πού δημοσίευσσε μόνο τὸν πρῶτο στίχο, καὶ τὸ ζεῦγος Robert (ὁ.π., σ. 352), πού τὴ φωτογράφησε, ἀλλὰ δὲν δημοσίευσσε τὴ φωτογραφία.

11. Robert-Robert, ὁ.π., σ. 352: «l'inscription..., qui attestait en ce lieu l'existence, à l'époque romaine, d'une ville, et non d'un simple village».

12. Τὸ ζεῦγος Robert (ὁ.π., σ. 352) τὴ χρονολογεῖ στὴν προχωρημένη αὐτοκρατορικὴ περίοδο· πρβ. Buresch, ὁ.π., σ. 176 (2ος μ.Χ. αἰ.). Κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ παλαιογραφία μᾶλλον ὁδηγεῖ σὲ πρωιμότερη χρονολόγηση.

βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ τάφους. Ὁ Anderson εἶχε διατυπώσει τὴν ἄποψη ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν πόλη Κίδραμο ἢ Κίδραμα.¹³

Ἐνας ἄλλος σημαντικὸς μελετητὴς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ Karl Buresch, ἐπισκέφθηκε τὸ χωριὸ τὸ 1895, ἀλλὰ ἡ περιγραφή τοῦ ταξιδιοῦ του δημοσιεύτηκε τὸ 1898, μετὰ τὸ θάνατό του. Καὶ ὁ Buresch εἶδε τάφους καὶ λείψανα οἰκισμοῦ τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς στὰ βορειοανατολικά καὶ στὰ νοτιοδυτικά τοῦ χωριοῦ (στὴ θέση μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ ὄνομα Alanevi, «τὸ μέρος μὲ τὰ σπίτια»). Ἀντίθετα ὁμως ἀπὸ τὸν Anderson ὑπέθεσε ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν πόλη Ἰτώανα, γνωστὴ μόνον ἀπὸ τὸ γεωγράφο Πτολεμαῖο.¹⁴

Ἀργότερα οἱ ἔρευνες τῶν Jeanne καὶ Louis Robert ἀπέδειξαν ὅτι καὶ οἱ δύο ταυτίσεις εἶναι ἐσφαλμένες. Τὰ Κίδραμα πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν πολὺ νοτιοανατολικότερα (στὸ ὄρος Bozdağ, εἰκ. 13): πόλη μὲ τὸ ὄνομα Ἰτώανα δὲν ὑπῆρξε ποτέ· —τὴν «δημιούργησε» μιὰ ἐσφαλμένη γραφή στὸ χειρόγραφο τοῦ Πτολεμαίου.¹⁵ Κατὰ τὴ σύντομη παραμονή τους στὸ Bucakköy τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1946 οἱ γάλλοι ἐρευνητὲς μπόρεσαν νὰ ἐντοπίσουν δύο θαλαμωτοὺς τάφους στὰ δυτικά τοῦ χωριοῦ, ἴχνη κεραμικῆς καὶ κομμάτια μαρμάρου σ' ἓνα λόφο στὰ βόρειο-βορειοδυτικά, ἀρχαίους δόμους ἐντοιχισμένους στὸ τζαμί, ἓνα ἀνάγλυφο μὲ παράσταση θεότητας (μᾶλλον κάποιας Μητέρας), μιὰ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τῆς ὕστερης ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς¹⁶ καὶ ἓνα νόμισμα τῆς Πριήνης.¹⁷ Δυστυχῶς δὲν μπόρεσαν νὰ βροῦν στοιχεῖα γιὰ τὸ ὄνομα τῆς ἀρχαίας πόλης. Ἔτσι κατέληξαν στὴ διασταύρωση ὅτι ἡ ἀρχαία πόλη στὸ Bucakköy θὰ πρέπει νὰ ἦταν ἓνας μικρὸς καὶ ἀσήμαντος οἰκισμὸς, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου εἶναι ἄγνωστο.

Ἡ νέα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή γιὰ τὸν Δία Συνετηνὸ παρῆχε πλέον μιὰ ἐνδειξη γιὰ τὴν πιθανὴ ὀνομασία αὐτῆς τῆς πόλης. Ἡ μορφολογία τοῦ ἐπιθέτου Συνετηνὸς μὲ ὀδηγοῦσε στὴν ὑπόθεση ὅτι προέρχεται ἀπὸ κάποιο τοπωνύμιο πού ἐνδέχεται νὰ εἶναι τὸ ὄνομα τῆς πόλης κοντὰ στὸ Bucakköy. Αὐτὲς οἱ ὑποθέσεις, ἀλλὰ καὶ οἱ πληροφορίες τῶν παλαιότερων ἐρευνητῶν, δικαιολογοῦσαν μιὰ ἐπίσκεψη στὸ χωρὸ πού εἶχε βρεθεῖ τὸ ἀφιέρωμα στὸν Δία Συνετηνὸ. Οἱ συνάδελφοι Christopher Ratté καὶ Lionel Bier συμφώνησαν νὰ πραγματοποιήσουμε μιὰ σύντομη αὐτοψία τὴν 7η Αὐγούστου 1996.

13. Anderson, *ὁ.π.*, σ. 397.

14. Buresch, *ὁ.π.*, σσ. 175-179.

15. Robert-Robert, *ὁ.π.* (σημ. 8), σσ. 355-358.

16. Robert-Robert, *ὁ.π.*, σ. 354: *Πελλῆ Μητροδώρου χαῖρε*. Τὸ ζεῦγος Robert ἀντέγραψε καὶ μιὰν ἄλλη ἐπιτύμβια ἐπιγραφή τῆς ὕστερης ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς κοντὰ στὴν κωμόπολη Yamalak, ἀνατολικά τοῦ Bucakköy: *Διόδοτος Διοκράτου, Ἑλλίς, γυνὴ δὲ Διοδότου χαῖρε*.

17. Robert-Robert, *ὁ.π.*, σ. 354.

2. Ἡ ἐπιφανειακὴ ἔρευνα στὸ *Bucakköy*

Φτάσαμε στὸ Bucakköy τὸ πρωί, ἀκολουθώντας τὸ σύγχρονο αὐτοκινητόδρομο κατὰ μῆκος τοῦ Μαιάνδρου (εἰκ. 1, 13). Τὸ χωριὸ εἶναι κτισμένο στὴν ἀνατολικὴ ἀπόληξη τῆς εὐφορῆς πεδιάδας τοῦ Μαιάνδρου (Menderez) στὶς παρυφές τοῦ ὄρους Babadağ, σὲ ὑψόμετρο περίπου 200 μ. Ἄπέχει ἀπὸ τὸ ποτάμι περίπου 4,5 χιλ. Τὸ χωριὸ εἶχε καεὶ κατὰ τὴν ὑποχώρηση τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὸ 1922 καὶ σήμερα ἀποτελεῖται ἀπὸ λίγες συστάδες σπιτιῶν. Παραθέτω ἐδῶ σὲ μετάφραση τὴν περιγραφή τοῦ παλαιότερου περιηγητῆ τῆς περιοχῆς, τοῦ Karl Buresch, ποὺ δίνει μὲ ἐνάργεια τὴν ἐντύπωση ποὺ ἄφηνε σ' ἓναν ἐπισκέπτη στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα (1895):¹⁸

«Στὸ ταξίδι αὐτὸ ἀνταμείφθηκα ἀναπάντεχα γιὰ τὶς στερήσεις ποὺ προ-
 ανέφερα, μὲ τὴν ἀνακάλυψη μιᾶς νέας καρικῆς πόλης. Ἦδη ὅταν βρισκό-
 μουν στὸ Bulladan πληροφορήθηκα κατὰ τύχη τὴν ὑπαρξὴ ἀρχαίων ἐρει-
 πίων στὸ χωριὸ Budshakjõi, ποὺ ἔλεγαν ὅτι βρίσκεται κοντὰ στὸ σιδηρο-
 δρομικὸ σταθμὸ τοῦ Ortakdhé [Ortakci], ἀνάμεσα στὸ Seraikjõi καὶ τὸ
 Nazilli. Αὐτὴ τὴν πληροφορία μοῦ τὴν ἐπιβεβαίωσαν στὸ Nazilli, ὅπου ἐπι-
 πλέον μοῦ ἔδωσαν τὶς ἐντελῶς ἐσφαλμένες ὁδηγίες ὅτι τὸ χωριὸ βρίσκεται
 πέρα ἀπὸ τὸν ποταμὸ Menderez (Μαίανδρο) στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ, σὲ ἀπό-
 σταση μὲν μίαν ὥρα. Μολονότι οὔτε ὁδηγὸ βρῆκα οὔτε κι εἶχα χάρτη
 γι' αὐτὴ τὴν περιοχὴ, ξεκίνησα στηριζόμενος στὶς ἐλπίδες μου, πέρασα τὸν
 κοντινὸ Μαίανδρο, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ σύνορο Λυδίας καὶ Καρίας, καὶ μετὰ
 ἀπὸ ἀρκετὴ περιπλάνηση καὶ πορεία δυόμισι ὥρῶν βρῆκα τὸ Budshakjõi
 ἀρκετὰ ψηλὰ στὸ βουνό (περίπου 250 μέτρα πάνω ἀπὸ τὸν Μαίανδρο), στὰ
 νοτιοδυτικὰ τοῦ σταθμοῦ Ortakshdé. Ἡ θέση τοῦ χωριοῦ, σ' ἓνα μαγευτικὸ
 ὄρεινὸ τοπίο, στὴν ἄνω παρυφὴ μιᾶς μικρῆς κοιλάδας ποὺ κατηφορίζει
 ὀμαλὰ στὰ νοτιοδυτικὰ πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου, μὲ πανοραμικὴ
 εἰκόνα ὅλης τῆς πεδιάδας, εἶναι χαρακτηριστικὴ γιὰ μιὰ ἀρχαία πόλη».

Τὰ βουνὰ ποὺ δεσπόζουν στὰ ἀνατολικὰ καὶ νότια (Çibukdağ, Babadağ) καὶ οἱ λόφοι στὶς παρυφές τους καλύπτονται καὶ σήμερα ἀπὸ δάση πεύκων καὶ ἄλλων κωνοφόρων δέντρων. Ὄταν τὸ ζεῦγος Robert ἐπισκέφθηκε τὸ Bucakköy τὸ 1946, οἱ κάτοικοί του καλλιεργοῦσαν βαμβάκι, καλαμπόκι καὶ σουσάμι στὴν πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου καὶ σιτάρη καὶ κριθάρι πιὸ ψηλὰ, στοὺς λόφους.¹⁹

Σταματήσαμε στὴ μικρὴ πλατεία, κοντὰ στὸ τζαμί ὅπου σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τοῦ ζεύγους Robert ἦταν ἐντοιχισμένη ἡ τιμητικὴ ἐπιγραφή γιὰ τὸν Ἀπολλώνιο. Στὸ τεῖλοποιεῖο τοῦ χωριοῦ, ὅπου ἡ ἄφιξη ξένων φαινόταν ἀσυνήθιστο γεγονός, ὁ καλύτερος γνώστης τῆς τουρκικῆς ἀνάμεσα

18. Buresch, ὁ.π., σ. 175.

19. Robert-Robert, ὁ.π., σ. 354.

μας, ο Christopher Ratté, προσπάθησε να συλλέξει κάποιες πληροφορίες για το σημείο που βρέθηκε το ανάθημα στον Δία Συνετηνό και για την ύπαρξη άλλων αρχαιοτήτων στην περιοχή. Η μέθοδος είναι λίγο-πολύ η ίδια σε όλες τις γωνιές της Μεσογείου: Η περιέργεια των ντόπιων να μάθουν τι φέρνει τους ξένους στο χωριό τους οδηγεί στις πρώτες συστάσεις και ερωτήσεις, ακολουθούν τα κεράσματα αναψυκτικών και τσαγιών (ή καφέδων) και, με λίγη τύχη, σε λίγη ώρα όλο το χωριό είναι μαζεμένο δίνοντας χειμαρρο πληροφοριών. Είχα ζήσει αρκετές φορές αυτή την εμπειρία, κυρίως στην Κρήτη. Η κατάσταση στο Bucakköy εξελίχθηκε όμως πολύ διαφορετικά. Μόλις άκουσαν ότι είμαστε ομάδα αρχαιολόγων οί λίγοι θαμώνες του τεϊοποιείου φάνηκαν μάλλον θορυβημένοι. Μόνο δύο άντρες ήταν κάπως ομιλητικότεροι, αλλά έδιναν άσαφεις και αντιφατικές πληροφορίες για τον τόπο που είχε βρεθεί ή επιγραφή και καμιά απολύτως πληροφορία για άλλες αρχαιότητες στην περιοχή. Ίσχυριζονταν ότι δεν γνωρίζουν τίποτα για την ύπαρξη επιγραφής στο τζαμί και γενικά μās παρέπεμπαν στον κοινοτάρχη (muhtar), που έλειπε όμως στο Αϊδίνιο, πρωτεύουσα της επαρχίας, και θα επέστρεφε το απόγευμα. Αργότερα πληροφορηθήκαμε ότι υπήρχαν λόγοι για αυτή την επιφυλακτικότητα: Η επιγραφή είχε βρεθεί κατά τη διάνοιξη δρόμου και αυτό είχε δημιουργήσει προβλήματα στον κοινοτάρχη, που είχε κατηγορηθεί από τις αρχές για καταστροφή αρχαιοτήτων.

Η πρώτη αυτή απογοήτευση δεν μείωσε, ευτυχώς, την επιμονή μας. Δίπλα ακριβώς στο τεϊοποιείο ήταν το κοινοτικό κατάστημα, στο προαύλιο του οποίου προσέξαμε μια μεγάλη μαρμάρινη βάση αγάλματος ή άλλου αναθήματος (ύψ. 56 εκ., πλ. 48,5-54 εκ., εικ. 4). Ένας από τους συνομιλητές μας μās πληροφόρησε ότι η βάση είχε βρεθεί μαζί με την αναθηματική επιγραφή για τον Δία Συνετηνό· ίσως να ήταν η βάση του αναθήματος των 122 ανδρών. Μην έχοντας άλλη επιλογή και με βάση τις πληροφορίες του ζεύγους Robert για επιφανειακώς όρατες αρχαιότητες στο χωριό, αποφασίσαμε να ριξουμε μια ματιά πρώτα στην περιοχή κοντά στην πλατεία. Δυστυχώς, το τζαμί είχε σοβατισθεί πρόσφατα κι έτσι οί αρχαίοι δόμοι, ή επιγραφή και το ανάγλυφο δεν ήταν πλέον όρατά. Κοντά στο τζαμί είδαμε όμως τμήμα μαρμάρινου δοχείου (ύψ. 61 εκ., εικ. 5). Αρκετά από τα σπίτια ήταν επίσης κτισμένα με αρχαίο οικοδομικό υλικό.

Σύμφωνα με τους πληροφοριοδότες μας η αναθηματική επιγραφή είχε βρεθεί στα ύψώματα στα νότια του χωριού, κατά τη διάνοιξη δρόμου. Αποφασίσαμε λοιπόν να περιμένουμε τον κοινοτάρχη κάνοντας μια μικρή επιφανειακή έρευνα στην περιοχή. Προχωρώντας προς την κατεύθυνση που μās είχαν υποδείξει, είδαμε αρκετούς δρόμους που είχαν ανοιχθεί πρόσφατα, για λόγους δασοπροστασίας. Η οδοιπορία τριών περίπου ωρών στα ύψώματα στα νότια και ανατολικά δεν έφερε όμως κανένα άλλο αποτέλεσμα, εκτός από το να εξαντλήσει τα αποθέματά μας σε νερό, όχι όμως και την επιμονή μας. Κατά περιοχές παρατηρήσαμε όστρακα χρηστικής κερα-

μικῆς ἀπροσδιόριστης χρονολογίας καὶ ἀπολεπίσματα μαρμάρου, ποὺ κινούσαν τὴν ὑπόψια ἀρχαίας κατοίκησης ἢ χρήσης τοῦ χώρου· δὲν μπορέσαμε ὁμῶς νὰ ἐντοπίσουμε κατὰ μῆκος τῶν νέων δρόμων τὸ σκάμμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶχαν ἀνασυρθεῖ ἡ στήλη καὶ τὸ βάθρο.

Ἐπιστρέφοντας στὸ Bucakköy διασχίζαμε μὲ τὸ αὐτοκίνητο ἓνα ἀπὸ τὰ στενοσόκακα τοῦ χωριοῦ ἔχοντας τὴν πρόθεση νὰ κατευθυνθοῦμε στοὺς λόφους στὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ χωριοῦ, ὅταν στὴν παρυφὴ τοῦ δρόμου εἶδα ἓνα κομμάτι ἀρχαίας μαρμάρινης κολόνας (ὑψ. 56 ἐκ., διάμ. 29 ἐκ.) καὶ σταματήσαμε γιὰ νὰ τὴ φωτογραφίσω. Τότε πρόσεξα ἐντοιχισμένο σὲ ἓνα διώροφο σπίτι, σὲ ἀπόσταση λίγων βημάτων, ἓνα κομμάτι ἐνεπίγραφης στήλης ἀπὸ ἄσπρο μάρμαρο, ποὺ πραγματικὰ ξεχώριζε σὰν τὴ μύγα μέσ' στὸ γάλα (εἰκ. 6). Τὸ σπίτι, ποὺ ὅπως πληροφορηθήκαμε ἀνήκει στὸν χότζα τοῦ χωριοῦ, ἦταν ἐν μέρει κτισμένο, ὅπως καὶ ἄλλα σπίτια τῆς γειτονιάς, μὲ ἀρχαῖο οἰκοδομικὸ ὑλικό (λαξευμένους δόμους, κομμάτια μαρμάρου), ποὺ ξεχωρίζουν εὐκολὰ ἀπὸ τὸ σύγχρονο οἰκοδομικὸ ὑλικό (ἀκατέργαστες πέτρες καὶ πλίνθους).

Ἡ μελέτη τῆς ἐπιγραφῆς ἐπιτόπου δὲν ἦταν εὐκόλη ὑπόθεση, δεδομένου ὅτι ἦταν ἐντοιχισμένη σὲ ὕψος τριῶν περίπου μέτρων καὶ ἀπαιτήθηκαν ἀκροβατικοὶ αὐτοσχεδιασμοὶ —ἐναλλάξ ἀπὸ τὸν Christopher Ratté καὶ ἐμένα— γιὰ νὰ μετρηθεῖ καὶ φωτογραφηθεῖ ἡ στήλη καὶ νὰ ἀντιγραφεῖ τὸ κείμενο, ὅσο ἦταν δυνατὸ λόγῳ τῆς ἐπιφανειακῆς φθορᾶς. Τὸ κείμενο (ποὺ θὰ δημοσιευθεῖ σύντομα μόνις ὀλοκληρωθεῖ ἡ μελέτη του) δὲν σώζεται ἀκέραιο (εἰκ. 7). Εἶναι ὁμῶς σαφές ὅτι πρόκειται γιὰ τοὺς τελευταίους ἐννέα στίχους τιμητικοῦ ψηφίσματος γιὰ κάποιον εὐεργέτη. Σώζεται τὸ ὄνομα τῆς θεᾶς Ἄρτεμης στὴ γενικὴ (στ. 2) καὶ μέρος μιᾶς ἀπὸ τὶς τυπικὲς ἐκφράσεις τῶν ἐλληνικῶν τιμητικῶν ψηφισμάτων, ὁ λεγόμενος «εὐκτικὸς τύπος» (*hortatory formula*, *Hortativformel*, *formule hortative*), μὲ τὶς ὁποῖες ἡ κοινότητα ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμία της νὰ πληροφορηθοῦν ὅλοι τὴν εὐγνωμοσύνη της πρὸς τοὺς εὐεργέτες, ὥστε νὰ παρακινηθοῦν κι ἄλλοι νὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμά τους.²⁰ Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ (στ. 2-4) ἔχει ὡς ἑξῆς —χωρὶς προσπάθεια πλήρους συμπλήρωσης τῶν ἀγνώστου ἔκτασης κενῶν:

...ὅπως φανε-
[ρὸν γίγνη]ται καὶ τοῖς ἄλλοις ὅτι ΣΥ-
[.....] Ἰ ὑφ' ὧν ἂν εὐεργετηθῶσιν

20. Βλ. π.χ. Jean Pouilloux, *Choix d'inscriptions grecques*, Παρίσι 1960, ἀρ. 3 στ. 52-54: ὅπως οὖν καὶ ἡμεῖς φαινόμεθα τιμῶν[τες] / τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἐπὶ τὴν ὁμοίαν προ[τρέπο]μενοι προαίρεσιν· ἀρ. 3 στ. 22-23: ὅπως οὖν ὁ δῆμος φαίνεται τοῖς εὐχρηστοῦσιν ἀξίας ἀποδιδούς χάριτας· ἀρ. 7 στ. 14-17: ὅπως οὖν εἰδῶσι πάντες ὅτι ὁ δῆμος ὁ τῶν Ἰσ/τιαίων ἐπίσταται τιμᾶν τοὺς εὐεργετοῦντας αὐτόν, / καὶ πλείους ἀγωνισαὶ γίνονται ὑπὲρ τῶν συμφερόντων / τῆι πόλει ὀρῶντες τοὺς ἀξίους τιμ[ω]μένους. M. Wörsle, «Antiochos I., Achaïos der Ältere und die galater», *Chiron* 5 (1975), σ. 60 στ. 30-33: ὅτι Νεο[τε]ί/χεῖται καὶ Κι[δ]διοκωμίται ὑφ' ὧ[ν] ἂν τι πάθωσι ἀγαθ[ό]ν ἐπίσταγ/ται τιμᾶς ἀντιδιδόναι.

Τὸ νόημα εἶναι περίπου: «Γιὰ νὰ γίνει φανερὸ καὶ στοὺς ἄλλους ὅτι [οἱ δεῖνα τιμοῦν ἢ εὐχαριστοῦν ἐκείνους] ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουν δεχθεῖ εὐεργεσίες». Ἡ πέτρα εἶναι σπασμένη ἀκριβῶς στὸ σημεῖο ὅπου περιμένουμε τὸ ὑποκείμενο τοῦ ρήματος, δηλαδή τοὺς ἀποδέκτες τῆς εὐεργεσίας καὶ ἐκδότες τοῦ ψηφίσματος· συνήθως στὸ σημεῖο αὐτὸ χρησιμοποιεῖται εἴτε κάποια ἀντωνυμία (π.χ. *ἡμεῖς, αὐτοί*), εἴτε ἡ λέξη *ὁ δῆμος* εἴτε ἓνα ἐθνικὸ ὄνομα, μὲ ἢ χωρὶς ἄρθρο (βλ. μερικὰ παραδείγματα στὴ σημ. 20). Ἐδῶ βρίσκουμε μιὰ λέξη ποὺ ἀρχίζει μὲ τὰ γράμματα ΣΥ, συνεπῶς ἓνα ἐθνικὸ. Εἶναι εὐλόγο νὰ ὑποθέσουμε ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ ἐθνικὸ *Συνετηνοί*. Τὸ νέο αὐτὸ εὔρημα ἐπιβεβαιώνει λοιπὸν τὴν ὑπόψια ὅτι ἡ ἐπίκληση *Συνετηνός* ἔκρυβε τὸ ἄγνωστο ὄνομα τῆς ἀρχαίας πόλης στὸ Bucakköy.

Ἔμενε ἀκόμα τὸ ἐρώτημα ποῦ ἀκριβῶς βρισκόταν αὐτὴ ἡ πόλη. Τὸ πρόβλημα εἶναι ὅτι τόσο τὸ ἀνάθημα στὸν Δία *Συνετηνὸ* ὅσο καὶ τὸ νέο τιμητικὸ ψηφισμα χρονολογοῦνται, μὲ βάση τὴ μορφή τῶν γραμμάτων, στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ, ἐνῶ οἱ ἐπιτόπιες ἔρευνες τῶν προηγούμενων μελετητῶν εἶχαν ἐπισημάνει μόνον ἀσήμαντα ἴχνη κατοίκησης τῶν ρωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν χρόνων κοντὰ στὸ χωριό. Ἡ ἐπιστροφή τοῦ κοινοτάρχη ἀπὸ τὸ Ἀϊδίνιο ἔμελλε νὰ δώσει ἀπάντηση καὶ σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα.

Τὸν συναντήσαμε τὸ ἀπόγευμα στὸ τεῖλοποιεῖο τοῦ χωριοῦ. Στὴν ἀρχὴ ἀρνήθηκε κατηγορηματικὰ νὰ μᾶς δώσει ὅποιαδήποτε πληροφορία γιὰ τὸ ποῦ ἀκριβῶς εἶχαν βρεθεῖ τὸ βᾶθρο καὶ ἡ στήλη. Ἡ ἀξιοθαύμαστη ἐπιμονὴ τοῦ Christopher Ratté, ἔσωσε τὴν κατάσταση. Μετὰ ἀπὸ πολὺ ὥρα, ἀφοῦ καταναλώθηκαν ἀρκετὰ τσάγια καί, κυρίως ἀφοῦ ὁ Christopher εἶχε τὴν ἔμπνευση νὰ δείξει τὴν ταυτότητα ποὺ τοῦ ἔχει παραχωρήσει τὸ Μουσεῖο τῆς Ἀφροδισιάδας, πείθοντας τὸν κοινοτάρχη ὅτι εἴμαστε ὁμάδα ἀρχαιολόγων καὶ ὄχι κυνηγοὶ θησαυρῶν, τελικὰ ὁ κοινοτάρχης μᾶς ρώτησε τί ἀκριβῶς θὰ κάναμε στὸ μέρος ποὺ βρέθηκαν τὰ ἀρχαῖα, ἂν μᾶς τὸ ἔδειχνε τελικὰ. Τοῦ ἐξηγήσαμε ὅτι θέλαμε μόνον νὰ δοῦμε τὴν τοποθεσίαν καὶ νὰ καταγράψουμε τὶς γεωγραφικὲς τῆς συντεταγμένες. Μετὰ τὶς ἐξηγήσεις αὐτὲς ὁ κοινοτάρχης δέχτηκε νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὴν τοποθεσίαν.

Μόλις μπήκαμε στὸ αὐτοκίνητο καὶ μᾶς ἔδωσε τὶς πρώτες ὀδηγίες γιὰ τὴν κατεύθυνση, καταλάβαμε ὅτι ὅλο τὸ πρωὶ οἱ συνομιλητὲς μᾶς μᾶς ἔδιναν παραπλανητικὲς πληροφορίες. Ἡ τοποθεσίαν δὲν βρισκόταν στὰ νότια τοῦ χωριοῦ ὅπου μᾶς εἶχαν κατευθύνει ἀρχικὰ, ἀλλὰ οὔτε καὶ στὰ βορειοδυτικὰ, ὅπου τὸ ζεῦγος Robert εἶχε παρατηρήσει ἴχνη κατοίκησης, ἀλλὰ στὰ ἀνατολικά, καὶ μάλιστα σὲ ἀρκετὰ μεγάλη ἀπόσταση (4,5 χιλ. χωματόδρομου) ἀπὸ τὸ τζαμί. Αὐτὸς ἦταν μᾶλλον καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ οἱ παλαιότεροι ἐρευνητὲς δὲν τὴν εἶχαν ἐπισημάνει· ἓνας ἄλλος λόγος εἶναι ὅτι ὅλη ἡ περιοχὴ καλύπτεται ἀπὸ δάση πεύκων καὶ ἄλλων κωνοφόρων δέντρων.

Ἡ ὄψις Tolas Tepe (εἰκ. 8) βρισκεται σὲ ὑψόμετρο 595-631 μέτρων (συντεταγμένες: βορ. 37° 54 05-03. ἀνατ. 28° 43 30). Ἔχει μῆκος (ἀπὸ ἀνα-

τολή προς δύση) περίπου 300 μέτρων και πλάτος (από βορρά προς νότο) περίπου 150 μέτρων. Ο τοπογράφος της ομάδας Lionel Bier έκανε ένα πρόχειρο τοπογραφικό σχέδιο στο λίγο χρόνο που είχαμε στη διάθεσή μας (εικ. 9). Η πρόσβαση είναι εύκολη από τα δυτικά, όπου ένας αγροτικός δρόμος οδηγεί στο Bucakköy, αλλά πιο απότομη από τη νότια και κυρίως τη βόρεια και ανατολική πλευρά. Η δυτική του πλαγιά ανηφορίζει όμαλά προς μια κορυφή, στο μέσο περίπου του λόφου. Η στήλη και το βάθρο βρέθηκαν κατά τη διάνοιξη δρόμου στη νότια πλευρά του λόφου, περίπου στο νοτιοδυτικό άκρο του (εικ. 9 και 10), κοντά στο ψηλότερο σημείο του λόφου. Εκεί βρισκόταν ίσως το ιερό του επώνυμου θεού της πόλης· μια σειρά ευρύχωρων ανδρών στη δυτική πλευρά του λόφου δικαιολογούσε ίσως την επιλογή του ως χώρου ανέγερσης δημοσίων κτηρίων. Επειδή τα δέντρα στην κορυφή του λόφου είχαν κοπεί πρόσφατα, ήταν εύκολο να διακρίνουμε λείψανα οικιών και άλλα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας, κυρίως στη δυτική πλευρά. Κατά τη σύντομη αυτοψία μπορέσαμε να διαπιστώσουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης του λόφου κάλυπταν οικοδομές με λιθόκτιστα θεμέλια. Συστάδες ακατέργαστων, αλλά κατάλληλων για ξερολιθιά, λίθων υποδείκνυαν τη θέση των οικοδομών, μάλλον οικιών λίγων δωματίων. Δεν διακρίναμε ίχνη μεγαλύτερων (δημοσίων) κτηρίων, έντοπίσαμε όμως, πάλι στη νότια παρυφή του λόφου, ένα κομμάτι από μαρμάρινο κάλυμμα σαρκοφάγου (εικ. 9 και εικ. 11). Στη νότια παρυφή του λόφου, που είχε σκαφεί εν μέρει κατά τη διάνοιξη του δρόμου διακρίνονταν στην τομή του σκάμματος ίχνη θεμελίων οικοδομών (εικ. 12). Στη βόρεια παρυφή του λόφου διακρίνεται τοίχος —αναλημματικός ή οχυρωματικός— κτισμένος από μεγάλους δόμους (εικ. 9.2).²¹

Κατά τη σύντομη επίσκεψή μας, στο τέλος της ανασκαφικής περιόδου και κάτω από αυτές τις συνθήκες, δεν ήταν δυνατό να προχωρήσουμε σε λεπτομερέστερη έρευνα του χώρου. Ήταν όμως σαφές ότι ο λόφος Tolas

21. Ανάλογοι μικροί οικισμοί έχουν μελετηθεί πρόσφατα στην περιοχή των Κυανέων της Λυκίας (βλ. πάνω σημ. 3). Αναφέρω ένα μόνο παράδειγμα, τον οικισμό που έντοπίστηκε στη θέση Düzkale Tepesi, σε ύψομετρο 640 μ. Αρχικά έδρα τοπικού δυνάστη της Λυκίας, η ακρόπολη αυτή, που είναι αρκετά μεγαλύτερη από την ακρόπολη στο Tolas Tepe, διέθετε (όπως ο οικισμός στο Tolas Tepe) ιερό, οχύρωση και νεκροταφεία. Στην ελληνιστική εποχή εξελίχθηκε σε οικισμό εξαρτημένο πολιτικά από τις Κυανέες. Οικονομικώς ο οικισμός στηριζόταν στην αγροτική εκμετάλλευση της γύρω περιοχής. Σχετικά βλ. κυρίως V. Höhfeld, «Der Höhenzug von Tüse als Siedlungsraum», στο F. Kolb (έκδ.), *Forschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien. Bericht über die Kampagne 1991 (Asia Minor Studien, 18)*, Βόννη 1995, σ. 117· I. Akyel – F. Kolb, «The Settlement on Düzkale Tepesi and its Tombs», στο F. Kolb (έκδ.), *δ.π.*, σσ. 119-150. Οί κώμες και μικρές πόλεις της ελληνιστικής και ρωμαιοκρατούμενης Μικράς Ασίας αποτελούν το αντικείμενο της άδημοσίευτης διδακτορικής διατριβής του A. Gregory (*Village Society in Hellenistic and Roman Asia Minor*, Πανεπιστήμιο Columbia, 1997).

Τερε εἶναι ἡ θέση μιᾶς μικρῆς, μᾶλλον ὀχυρωμένης, ἑλληνιστικῆς ἀκρόπολης, πού ὅπως ἔδειχναν τὰ ἐπιγραφικά εὐρήματα εἶχε τὸ νομικὸ καθεστῶς ἀνεξάρτητης πόλης (τουλάχιστον στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ) καὶ μᾶλλον ἔφερε τὸ ὄνομα Σύνετα.

3. Πρῶτα συμπεράσματα γιὰ τὴν πόλη Σύνετα

Οἱ παλαιότερες ἔρευνες στὴν περιοχὴ καὶ τὰ νέα εὐρήματα ἐπιτρέπουν κάποια πρῶτα συμπεράσματα γιὰ τὴ νέα πόλη. Κατ' ἀρχὴν τὸ ὄνομά της, ἂν ὄντως κρύβεται στὴν ἐπίκληση Συνετηνός, ἀνήκει σὲ ἓνα γνωστὸ τύπο ντόπιων τοπωνυμίων πού οἱ Ἕλληνες ἀπέδωσαν ὡς ὀνόματα οὐδέτερου γένους στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ. Τὸ πλησιέστερο παράλληλο εἶναι τὸ τοπωνύμιο Ἄνινετα, ὄνομα πόλης πού τοποθετεῖται στὰ βόρεια τοῦ Μαιάνδρου (βορειοδυτικὰ τοῦ Bucakköy, εἰκ. 13).²² Ὁ Ladislav Zgusta συνέλεξε 42 μικρασιατικὰ τοπωνύμια ἀνάλογου τύπου, δηλαδή οὐδέτερα πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ μὲ τὴν κατάληξη -τα (ὁ τονισμὸς ὀρισμένων δὲν εἶναι γνωστός).²³

Καρία: Κορριτα, Κοτα, Σινδατα

Λυδία: Ἄδρουτα, Αἴζιτα, Βορειτα, Μασφαλατα, Ορμοιτα

Βιθυνία: Ατα, Δάγουτα, Μανετα

Γαλατία: Οὐάνωτα

Φρυγία: Βόνιτα, Μάλκαιτα, Μουρματα, Πασσιτα, Πεπροζετα, Πιτα, Ποτα, Σιούατα (ἢ στή Λυκία), Σκαλατα, Ταναιτα, Τουιτα

Πισιδία: Βατα, Μαμουτα, Μαραλλιτα, Ναραζιτα, Ταλιμετα, Τάτα, Τευιτα, Τιτα

Παμφυλία: Λυρβωτα

Λυκία: Κεδρέβατα, Σεροιατα

Λυκαονία: Βάρατα, Ζημρουτα, Κοοτα

Κιλικία: Μωδριβετα

Καππαδοκία: Οὐάδατα

Παφλαγονία: Κιμιάτα, Τόβατα

Ἄγνωστη περιοχὴ: Ἄβλατα

Σ' αὐτὰ μπороυὺν νὰ προστεθοῦν ἄλλα 18 τοπωνύμια ἀνάλογου τύπου

22. Robert-Robert, *ὁ.π.* (σημ. 8), σ. 353· πρβ. Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 5), σ. 77 (Ἄνινητον).

23. Βλ. τὸ ἀντίστροφο λεξικὸ στὸν Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 5), σ. 686. Τὸ τοπωνύμιο Σινδατα, πού ὁ Zgusta τοποθετεῖ στὴν Καρία (Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 572 μὲ λάθος παραπομπὴ στὸν Πτολεμαῖο, 5, 6, 23), βρῖσκεται στὴ Μικρὰ Ἀρμενία (Πτολεμ. 5,7,8). Δύο ἀκόμα ἔθνικα ἴσως νὰ παράγονται ἀπὸ τοπωνύμια τοῦ ἴδιου τύπου: Ξειτινός (<Ξεῖτα) στὴν Παμφυλία (SEG XXXII 1260· πρβ. *Bull. épigr.* 1983, σ. 426) καὶ Τρικναιτηνός (<Τρίκναιτα) στὴ Βιθυνία (TAM IV 1, 381)· τὸ τελευταῖο ἔθνικὸ θεωρεῖται θρακικὸ ἀπὸ τὸν Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 634.

μέ την κατάληξη -*ττα* (όπως Βάρεττα, Ατεττα, Ἀξίοττα κ.ἄ.).²⁴ Θὰ πρέπει συνεπῶς νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἡ πόλη λεγόταν *Σύνετα* (ὄχι Σύνετον, Συνεταὶ κ.λπ.)· φυσικὰ τὸ ὄνομα αὐτὸ δὲν εἶναι ἑλληνικὸ καὶ ἡ ἔτυμολογία του δὲν ἔχει καμιά σχέση μετὰ τὸ ἐπίθετο *συνετός*. Ἔς σημειωθεῖ ὅτι στὴν Ἀντίφελλο τῆς Λυκίας μαρτυρεῖται τὸ ἀνθρωπωνύμιο *Sñpeta*,²⁵ ἐνῶ στὴ γειτονικὴ Φρυγία γνωρίζουμε τὰ τοπωνύμια *Συναός*, *Συνεων κόμη* καὶ *Σύνναδα*.²⁶

Ὁ βασικὸς οἰκισμὸς, ὅπως ἔδειξε ἡ ἐπιφανειακὴ ἔρευνα, βρισκόταν στὸ *Tolas Tere*, πού προσφερόταν λόγῳ τῆς στρατηγικῆς του θέσης στὰ σύνορα Φρυγίας καὶ Καρίας, σὲ ἓνα φυσικὰ προστατευμένο ὕψωμα. Ὡστόσο, ἡ παρουσία ἀρχαίου ὑλικοῦ σὲ διάφορα σημεία στὸ κοντινὸ *Bucakköy* δείχνει ὅτι ὁ οἰκισμὸς στὸ *Tolas Tere* ἔλεγχε μιὰ εὐρύτερη περιοχὴ στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς πεδιάδας τοῦ *Μαιάνδρου*.

Ἡ ἀρχαιότερη μαρτυρία γιὰ τὰ *Σύνετα* εἶναι ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, πού παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον λόγῳ τοῦ ὀνομαστικοῦ ὑλικοῦ. Ἀπὸ μιὰ πρώτη ἔρευνα τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων συμπεραίνω ὅτι χρονολογεῖται στὰ τέλη τοῦ 3ου ἢ τὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνα. Ἀναθέτες τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ ἴσως καὶ τοῦ βάρθρου πού βρέθηκε δίπλα της καὶ θὰ στήριζε κάποιον ἀφιέρωμα, ἦταν ὁ ἱερέας τοῦ Δία Συνετηνοῦ καὶ ἄλλοι 121 ἄνδρες. Ἡ ἐπιγραφή δὲν δίνει καμιά πληροφορία γιὰ τὴν ιδιότητα τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ λόγο τῆς ἀνάθεσης. Οἱ 122 ἄνδρες σίγουρα δὲν εἶναι μέλη λατρευτικοῦ συλλόγου, ἀφοῦ λείπει ἓνας τέτοιος χαρακτηρισμὸς. Ἐπίσης, ἂν ἐκπροσωποῦσαν μόνο κάποια συγκεκριμένη ὁμάδα τοῦ σώματος τῶν πολιτῶν (τὰ μέλη τῆς βουλῆς, τοὺς ἐφήβους, τοὺς δωρητὲς κ.λπ.), πάλι θὰ ἀναμέναμε ρητὴ ἀναφορὰ στὴν ιδιότητά τους. Δὲν ἀποκλείεται λοιπὸν οἱ 122 ἄνδρες νὰ εἶναι τὸ σύνολο τῶν πολιτῶν· ἂν συμπεράνουμε ἀπὸ τὴν ἑκτασή του, ὁ μικρὸς οἰκισμὸς στὸ *Tolas Tere* θὰ εἶχε πληθυσμὸ λίγων ἑκατοντάδων κατοίκων (συμπεριλαμβανομένων γυναικῶν, παιδιῶν καὶ δούλων). Ἄν οἱ 122 ἄνδρες ἦταν οἱ πολῖτες μιᾶς πόλης πού ὑφίστατο γιὰ με-

24. Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 5), σ. 686. Σ' αὐτὰ μπορεῖ τώρα νὰ προστεθεῖ τὸ τοπωνύμιο *Κερδάνεττα*: D. Feissel, «Kerdanetta: une localité de Lydie d'après l'épigraphie et les Actes conciliaires», *Tyche* 11 (1996), σσ. 107-111. Στὴν Καρία ὑπάρχει πλῆθος ντόπιων τοπωνύμιων πού στὴν ἐξελληνισμένη τους μορφή εἶναι οὐδέτερου γένους καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ (π.χ. Ἄθυμβρα, Ἄλινδα, Ἀλάβανδα, Ἄττουδα, Βάργασα, Βαργύλια, Ἰδυμα, Κίβυρα, Κίδραμα, Κίλδαρα, Λαβράουνδα, Λόρυμα, Μέταβα, Μόβολλα, Πανάμαρα, Ὑλλάριμα κ.ἄ.). Γιὰ τὶς θέσεις αὐτὲς πρὸβλ. Laumonier, *ὁ.π.* (σημ. 5), σσ. 45-57 (Λαβράουνδα), 221-343 (Πανάμαρα), 409-411 (Κίβυρα), 431-433 (Ἄλινδα), 433-445 (Ἀλάβανδα), 474-478 (Ἄττουδα), 506 (Ἄθυμβρα), 518-520 (Κίδραμα), 553 (Ἀρύασα?), 599-607 (Βαργύλια)· Robert-Robert, *ὁ.π.* (σημ. 8), σσ. 91-92 (Μόβολλα), 94 (Ἰδυμα), 334 (Μέταβα), 336 (Βάργασα), 337-375 (Κίδραμα), 353-355 (Ἄττουδα, Ὑλλάριμα).

25. L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen*, Πράγα 1964, σ. 471 ἀρ. 1448 (TAM I, 58: Sb[e]limi Sñnete[h]).

26. Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 5), σσ. 591-592.

ρικές γενιές, θα περιμέναμε πολλά από τα άτομα του καταλόγου να συνδέονται με σχέσεις συγγενείας· αντίθετα, σε μία πρώτη ανάλυση του καταλόγου διαπιστώνουμε ελάχιστες σχέσεις συγγενείας (6 πιθανά ζεύγη αδελφών, 2 πιθανά ζεύγη πατέρα-γιού). Αυτές οι σκέψεις οδηγούν στην υπόθεση ότι πρόκειται για τους πρώτους οικιστές της πόλης, μία υπόθεση που διατυπώνεται όμως με μεγάλη επιφύλαξη και χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση.

Ἡ στήλη εἶχε ἀρχικὰ τὰ ὀνόματα 244 προσώπων (122 ἀναθέτες καὶ 122 πατρώνυμα), ἀπὸ τὰ ὁποῖα διαβάζονται ἢ ἀποκαθίστανται 220 ὀνόματα. Πόση σημασία ἔχει τὸ εὔρημα αὐτὸ φαίνεται καὶ μόνο ἂν ἀναλογιστεῖ κανεὶς ὅτι ἀπὸ τίς ἄλλες τρεῖς ἐπιγραφές τῆς περιοχῆς (βλ. πάνω σελ. 18 καὶ σημ. 16) γνωρίζαμε μέχρι σήμερα μόνον ὀκτὼ ὀνόματα: Ἀθηναγόρας, Ἀπολλώνιος, Διόδοτος, Διοκράτης, Μητρόδωρος, Παπίας, Πελλῆς καὶ Ἑλπίς· τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ (Ἀθηναγόρας, Ἀπολλώνιος, Διόδοτος, Μητρόδωρος καὶ Παπίας) ἐμφανίζονται καὶ στὴ νέα ἐπιγραφή. Τὸ ὀνομαστικὸ αὐτὸ ὑλικὸ παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον καὶ πρόκειται νὰ ἀναλυθεῖ στὴν τελικὴ δημοσίευση τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐδῶ παρουσιάζω μερικὰ πρῶτα συμπεράσματα.

Γνωρίζουμε συνολικὰ 85 ὀνόματα (οἱ ἀριθμοὶ σὲ παρένθεση δηλώνουν πόσες φορές μαρτυρεῖται κάθε ὄνομα): Ἄδραστος (6), Ἀθηναγόρας (15), Ἀθηνόδωρος (2), Ἀνδρόνικος (7), Ἀντίοχος (1), Ἀπολλόδωρος (1), Ἀπολλώνιος (11), Ἀριστέας (2), Ἀριστεύς (2), Ἀρίστων (1), Ἀρκεσίλαος (1), Ἀρμόδιος (1), Ἀρτεμίδωρος (9), Ἀρτέμων (1), Ἀρχίας (4), Ἄτταλος (5), Βάγκιος (1), Δαμᾶς (1), Δημέας (1), Δημήτριος (6), Δῆμος (1), Διαγόρας (1), Διογένης (3), Διόδοτος (1), Διονύσιος (8), Ἐπαίνετος (2), Ἐρμογένης (1), Εὐμένης (1), Ἐστιαῖος (1), Ζήνων (11), Ζιήλας (1), [Ζώ?]πυρος (1), Ἑραῖος (3), Ἑρακλείδης (2), Ἑρῳ(ι)δης (3), Ἑφαιστίων (1), Θεόφιλος (1), Θερσαγόρας (1), Ἱεροκλῆς (2), Ἱππίας (2), Καλλικράτης (1), Κράτιππος (1), Κῶκος (2), Λεωνίδης (1), Μαύσωλλος (1), Μελέαγρος (1), Μέμων (1), Μένανδρος (11), Μενεκράτης (5), Μενέλαος (1), Μενεσθεύς (2), Μένιππος (17), Μῆνις (3), Μηνογένης (3), Μηνόδοτος (5), Μηνοφάνης (1), Μητρόδωρος (1), Μοσχίων (1), Μουσαῖος (1), Νίκανδρος (1), Νικόμαχος (1), Νούιος (1), Πα[μ]μένης (1), Παπίας (2), [Π]απύλος (1), Πανσανίας (2), Πεισίστρατος (1), Πλουτίων (1), Ποτάμων (1), Πρωτέας (1), Πυθαγόρας (2), Σέλευκος (1), Σεραπίων (1), Σίμων (3), Σόλων (2), Στάνις (1), Στράτων (1), Στρόμβιχος (1), Σωσιγένης (1), Τήρης (1), Τιμοκλῆς (1), Τιμοκράτης (1), Φίλιππος (1), Χαρικλῆς (1), Χαριμίδης (5).

Αὐτὸ πὸ ἐντυπωσιάζει εἶναι ὁ πολὺ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ντόπιων, μὴ ἐλληνικῶν ὀνομάτων. Μόνο δύο ὀνόματα εἶναι ἰθαγενῆ: τὸ καρικὸ Μαύσωλλος καὶ τὸ διαδομένο σ' ὅλη τὴ Μικρὰ Ἀσία ὄνομα Παπίας (τοῦ τύπου τῶν λεγόμενων Lallnamen).²⁷ Τὸ ὄνομα Κῶκος, πὸ παλαιότερα θεω-

27. Μαύσωλλος (μαρτυρούμενο κυρίως στὴν Καρία, ἀλλὰ καὶ στὴ Λυκία καὶ Φρυ-

ροῦνταν επίσης ἐπιχώριο, μικρασιατικὸ ὄνομα, πιθανότατα ἔχει ἐλληνικὴ ρίζα.²⁸ Ἡ τόσο μικρὴ παρουσία ἰθαγενῶν ὀνομάτων εἶναι ἀσυνήθιστη γιὰ αὐτὴ τὴν περιοχὴ καὶ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ. Ἐνα ὄνομα (Νούιος) ἔχει ὑποστηριχθεῖ ὅτι εἶναι ἡ ἐξελληνισμένη μορφή ρωμαϊκοῦ ὀνόματος (Novius),²⁹ κατὶ τέτοιο εἶναι ὅμως πολὺ ἀμφίβολο. Ἐνα ἄλλο ὄνομα (Στᾶνις) φαίνεται νὰ μαρτυρεῖται ἐδῶ γιὰ πρώτη φορά. Τὰ ὑπόλοιπα ὀνόματα μαρτυροῦνται εὐρύτατα στὶς ἰωνικὲς πόλεις, π.χ. στὴ Μαγνησίᾳ τοῦ Μαιάνδρου καὶ τὴν Πριήνη, καὶ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι παλιά, χαρακτηριστικὰ ἰωνικὰ ὀνόματα (π.χ. Ἀρμόδιος, Ἐστιαῖος, Πεισίστρατος, Πυθαγόρας, Σόλων κ.ἄ.). Χαρακτηριστικὸ γιὰ τὸ συντηρητικὸ χαρακτῆρα τοῦ ὀνομαστικοῦ ὕλικου τῶν Συνέτων εἶναι καὶ ἡ μικρὴ παρουσία «δυναστικῶν» ὀνομάτων, δηλαδή ὀνομάτων ἐπηρεασμένων ἀπὸ τοὺς ἐλληνιστικοὺς βασιλεῖς. Ἔχουμε ἀπὸ ἕναν Ἀντίοχο, Εὐμένη καὶ Σέλευκο καὶ πέντε Ἀττάλους· τὰ ὀνόματα αὐτὰ μαρτυροῦνται ὅμως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐλληνιστικὴ ἐποχὴ καὶ δὲν εἶναι ἀπαραίτητα ἐμπνευσμένα ἀπὸ μονάρχες. Περίπου 40% τῶν ἀνδρῶν φέρει «θεοφόρα ὀνόματα», δηλαδή ὀνόματα ποὺ ἐτυμολογικὰ συνδέονται μὲ θεότητες. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις πρόκειται γιὰ παραδοσιακὲς ἐλληνικὲς θεότητες: τὴν Ἀθηνᾶ (Ἀθηναγόρας, Ἀθηνόδωρος, 17 ἄτομα), τὸν Δία (Ζήνων, 11 περιπτώσεις· πρβλ. Διαγόρας, Διόδοτος καὶ Διογένης, 5 ἄντρες), τὸν Ἀπόλλωνα (Ἀπολλόδωρος, Ἀπολλώνιος, 12 περιπτώσεις· πρβλ. Πυθαγόρας, 2 ἄτομα), τὴν Ἄρτεμη (Ἀρτεμόδωρος, Ἀρτέμων, 10 ἄτομα), τὸν Διόνυσσο (Βάγκιος, Διονύσιος, 9 ἄτομα), τὴν Δήμητρα (Δημήτριος, 6 ἄτομα), τὴν Ἥρα (Ἡραῖος, Ἡρώιδης, 8 ἄτομα), τὸν Ἡφαιστο (Ἡφαιστίων, 1 ἄτομο), τὸν Ἡρακλῆ (Ἡρακλείδης, 2 ἄτομα), τὸν Ἑρμῆ (Ἑρμογένης, 1 ἄτομο), τὴν Ἐστία (Ἐστιαῖος, 1 ἄτομο) καὶ τὶς Μοῦσες (Μουσαῖος, 1 ἄτομο). Ἐλάχιστα εἶναι τὰ θεοφόρα ὀνόματα ποὺ συνδέονται μὲ μικρασιατικὲς λατρεῖες, ὅπως τοῦ δημοφιλοῦς στὴ Φρυγία καὶ Λυδία θεοῦ Μῆνα (Μηνόδοτος, Μηνογένης, Μηνοφάνης, 9 περιπτώσεις) καὶ τὴ Μητέρα τῶν Θεῶν (Μητροδωρος, 1 ἄτομο)· ἐπίσης μόνο ἕνα ἄτομο φέρει ὄνομα σχετιζόμενο μὲ τὶς αἰγυπτιακὲς λατρεῖες (Σεραπίων). Τέλος, σχεδὸν τὰ μισὰ ὀνόματα συνδέονται

γία): Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 25), σ. 305 ἄρ. 885. Παπίας: Zgusta, *ὁ.π.*, σσ. 406-408 ἄρ. 1199-5· L. Robert, *Noms indigènes dans l'Asie Mineure gréco-romaine (Bibliothèque archéologique et historique de l'Institut Française d'Archéologie d'Istanbul, 13)*, Παρίσι 1963, σ. 348.

28. Γιὰ τὸ ὄνομα Κῶκος καὶ συγγενικὰ ὀνόματα βλ. Robert, *ὁ.π.*, σσ. 312-316· Zgusta, *ὁ.π.*, σσ. 689-690 (ὅπου ἀναθεωρεῖ τὴν ἀποψή του (σ. 262 ἄρ. 778-2) ὅτι πρόκειται γιὰ ἰθαγενὲς ὄνομα (μαρτυρεῖται στὴ Μυσία, Φρυγία, καὶ Λυδία). Καὶ τὸ ὄνομα Ζιήλας εἶναι ἴσως ἐλληνικόν· βλ. W. Pape – G.E. Benseler, *Wörterbuch dr griechischen Eigennamen*, Braunschweig 1863-1870, λ. Ζιήλας, ποὺ τὸ συνδέουν ἐτυμολογικὰ μὲ τὴ λέξη *διήλας* (ἀπατεώνας). Ἐνδέχεται ὅμως νὰ συνδέεται μὲ τὸ ὄνομα Ζηῖλας ποὺ ἐπιχωριάζει στὴ Βιθυνία.

29. Pape-Benseler, *ὁ.π.*, λ. Νούιος.

έτυμολογικά με παραδοσιακές αξίες τῶν πολιτῶν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ὅπως ἡ πολεμικὴ ἀρετὴ (Ἀνδρόνικος, Νίκανδρος, Νικόμαχος, Μενέλαος, Μενεσθεύς), τὸ θάρρος (Θερσαγόρας), χαρίσματα πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἡγεσίας (Ἀρχίας, Πεισίστρατος, Ἀρκεσίλαος), ἡ ιδιότητα τοῦ ἵππεα (Ἴππίας, Κράτιππος, Μένιππος, Φίλιππος), τὸ κλέος καὶ ἡ τιμὴ (Χαρικλῆς, Ἱεροκλῆς, Τιμοκλῆς, Τιμοκράτης) κ.ἄ.

Τὸ ὀνομαστικὸ ὕλικὸ δὲν ἀφήνει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι οἱ πολῖτες τῶν Συνέτων δὲν ἦταν ἐξελληνισμένους πληθυσμός, ἀλλὰ προερχόταν στὴν πλειοψηφία του ἀπὸ παλιές ἰωνικὲς πόλεις. Καὶ αὐτὸ τὸ στοιχεῖο ἐνισχύει τὴν ὑπόθεση ὅτι ἴσως πρόκειται γιὰ τοὺς πρώτους οἰκιστὲς μιᾶς νέας πόλης, μιᾶς ἀπὸ τὶς ἀποικίες ποὺ ἴδρυσαν οἱ Σελευκίδες καὶ Ἀτταλίδες βασιλεῖς στὴν Καρία.³⁰ Ποικίλοι λόγοι ὁδήγησαν ἐλληνιστικὸς βασιλεῖς στὴν ἴδρυση νέων πόλεων ἢ τὴν ἀνοικοδόμηση καὶ ἐνίσχυση παλαιῶν: ἡ ἐγκατάσταση ἀποστράτων, ἡ γειτνίαση μὲ κάποιο σημαντικὸ ἱερό, ἡ προστασία καὶ ὁ ἔλεγχος ὁδῶν, ἡ ἄμυνα θέσεων στρατηγικῆς σημασίας, ἡ ἐκμετάλλευση οἰκονομικῶν πόρων καὶ ὁ ἐξελληνισμός.³¹ Εἰδικὰ στὴν περίπτωση τῆς Καρίας οἱ Σελευκίδες μονάρχες ἐπιδίωκαν ἐπίσης νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴ διείδουση τῶν ἀντιπάλων τους, τῶν Πτολεμαίων τῆς Αἰγύπτου.³² Πρὶν ὀλοκληρωθεῖ ἡ μελέτη τῆς ἐπιγραφῆς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διατυπωθοῦν ὑποθέσεις σχετικὰ μὲ τὸ πότε καὶ ἀπὸ ποιοὺς προῆλθε ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς πόλης. Ἡ παλαιογραφία τῆς ἐπιγραφῆς ὁδηγεῖ σὲ μιὰ χρονολόγηση στὰ τέλη τοῦ 3ου ἢ τὶς ἀρχές τοῦ 2ου αἰῶνα, μιὰ περίοδο μεγάλων ἀνακατατάξεων καὶ ἐναλλαγῶν στὸν ἔλεγχο μικρασιατικῶν περιοχῶν· ἔτσι εἶναι ἀνοικτὰ τὰ ἐνδεχόμενα ἢ πρωτοβουλία νὰ προερχόταν εἴτε ἀπὸ τοὺς Σελευκίδες εἴτε ἀπὸ τοὺς Ἀτταλίδες. Μὲ τὴν ὑπόθεση ὅτι ἡ ἐγκατάσταση τῶν ἐποίκων ὀφείλεται σὲ κάποιο Σελευκίδη μονάρχη στὰ τέλη τοῦ 3ου αἰ. συνηγοροῦν πολλὰ παράλληλα στὴν ἴδια περιοχὴ· σελευκιδικὲς ἀποικίες εἶναι π.χ. ἡ γειτονικὴ Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου καὶ ἡ Στρατονίκεια. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως πλευρὰ στὸ ὀνομαστικὸ ὕλικὸ εἶναι πολὺ ἰσχυρότερη ἡ παρουσία ὀνομάτων ἐπηρεασμένων ἀπὸ τὸν οἶκο τῶν Ἀτταλιδῶν (ἓνας Εὐμένης, πέντε Ἀτταλοὶ) ἔναντι τῶν «σελευκιδικῶν» ὀνομάτων (ἓνας Ἀντίοχος καὶ ἓνας Σέλευκος). Κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κριτήρια δὲν ἔχει ὅμως ἀποφασιστικὴ σημασία κι ἔτσι τὸ ἐρώτημα θὰ πρέπει νὰ μείνει πρὸς τὸ παρὸν ἀναπάντητο.

Μὲ βάση τὰ πρῶτα στοιχεῖα, φαίνεται πιθανὸ ὅτι στὰ τέλη τοῦ 3ου ἢ

30. Γιὰ τὶς νεο- ἢ ἐπανιδρυμένες πόλεις τῆς ἐλληνιστικῆς Μικρᾶς Ἀσίας βλ. πιὸ πρόσφατα G. M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, Μπέρκλεϋ-Λὸς Ἄντζελες-Ὁξφόρδη 1995, σσ. 52-54, 243-273 (Καρία: Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου, Στρατονίκεια, Νύσα, Σελεύκεια/Τράλλεις, Ἀντιόχεια/Ἀλάβανδα, Ἀπολλωνία Σαλβακὴ κ.ἄ.)· πρβλ. σσ. 42-49 (Φρυγία καὶ Λυδία).

31. Cohen, *δ.π.*, σσ. 63-71.

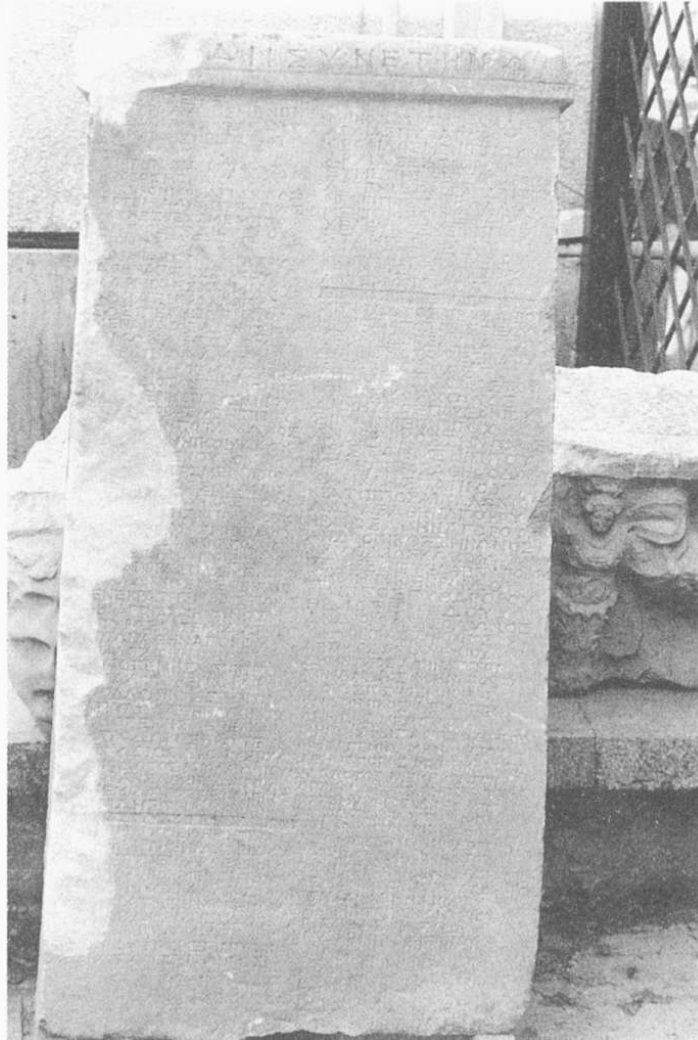
32. Cohen, *δ.π.*, σ. 53.

τις αρχές του 2ου αιώνα μικρός αριθμός οικιστών, κυρίως από παλιές ιωνικές πόλεις, ἐγκαταστάθηκε στο Tolas Tere. Ὁ οικισμός, πού πιθανότατα ἔφερε τὸ ὄνομα Σύνετα, εἶχε τὸ νομικὸ καθεστῶς αὐτόνομης πόλης. Ἡ θέση της ἦταν προσεκτικὰ ἐπιλεγμένη, κοντὰ στὰ σύνορα Καρίας, Λυδίας καὶ Φρυγίας, στὴν κρίσιμη τόσο γιὰ τὴν οἰκονομία ὅσο καὶ γιὰ τὶς ἐπικοινωνίες πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου, πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν πυκνότητα τῶν οἰκισμῶν στὴν ἑλληνιστικὴ καὶ κυρίως τὴ ρωμαϊκὴ ἐποχὴ (εἰκ. 13). Ἡ νέα πόλη βρίσκεται πάνω σὲ μιὰ βασικὴ ὁδὸ, πού ἀρχίζει στὴ Λαοδίκεια τῆς Κατακεκαυμένης, συνδέει τὴν Ἀπάμεια (Κελαινές) μὲ τὴ Λαοδίκεια τοῦ Λύκου στὴ Φρυγία καὶ περνώντας ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου, τὴ Νύσα καὶ τὴ Σελεύκεια τῆς Καρίας καταλήγει στὴν Ἔφεσο.³³ Ἐνας ἀκόμα λόγος γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τῆς θέσης ἴσως ἦταν ἡ ὑπαρξὴ ἑνὸς ἱεροῦ τοῦ Δία Συνετηνοῦ, δηλαδὴ μιᾶς τοπικῆς θεότητας πού ταυτίστηκε μὲ τὸν Δία. Ἡ νέα πόλη θὰ ἀντλοῦσε τοὺς οικονομικοὺς πόρους της ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τῆς πεδιάδας τοῦ Μαιάνδρου καὶ ἴσως τοῦ δασικοῦ πλοῦτου. Ὅπως δείχνει τὸ τιμητικὸ ψήφισμα γιὰ τὸν Ἀπολλώνιο, ἡ νέα πόλη διατήρησε τὸ νομικὸ της καθεστῶς τουλάχιστον ὡς τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ. Ἡ γεωγραφικὴ της θέση, στὴν ἀκρόπολη τοῦ Tolas Tere, καὶ ἡ μικρὴ της σημασία, κοντὰ σὲ τόσο ἰσχυρότερους γείτονες ὅπως ἡ Ἀντιόχεια στὰ δυτικά, ἡ Ἀφροδισιάδα στὰ νότια, ἡ Λαοδίκεια στὰ νοτιοανατολικά καὶ ἡ φρυγικὴ Ἱεράπολη στὰ ἀνατολικά —ὅλες σὲ ἀπόσταση 25-40 χιλιομέτρων— ἐξηγεῖ γιατί κανένας ἀρχαῖος γεωγράφος ἢ περιηγητὴς δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομά της. Τὸ ἀνέσυρε ὅμως ἀπὸ τὴ λήθη ἓνα ἀπρόσμενο ἐπιγραφικὸ εὑρημα.

33.. Γιὰ τὸ δρόμο αὐτὸ βλ. Cohen, *δ.π.*, χάρτες 7-9.

Εἰκ. 1: Σύγχρονος χάρτης τῆς Τουρκίας (κλίμακα 1:800.000) με τὴ θέση τῆς Ἀφροδισιάδας καὶ τοῦ χωριοῦ Bucakköy στὴ βορειοανατολικὴ Καρία

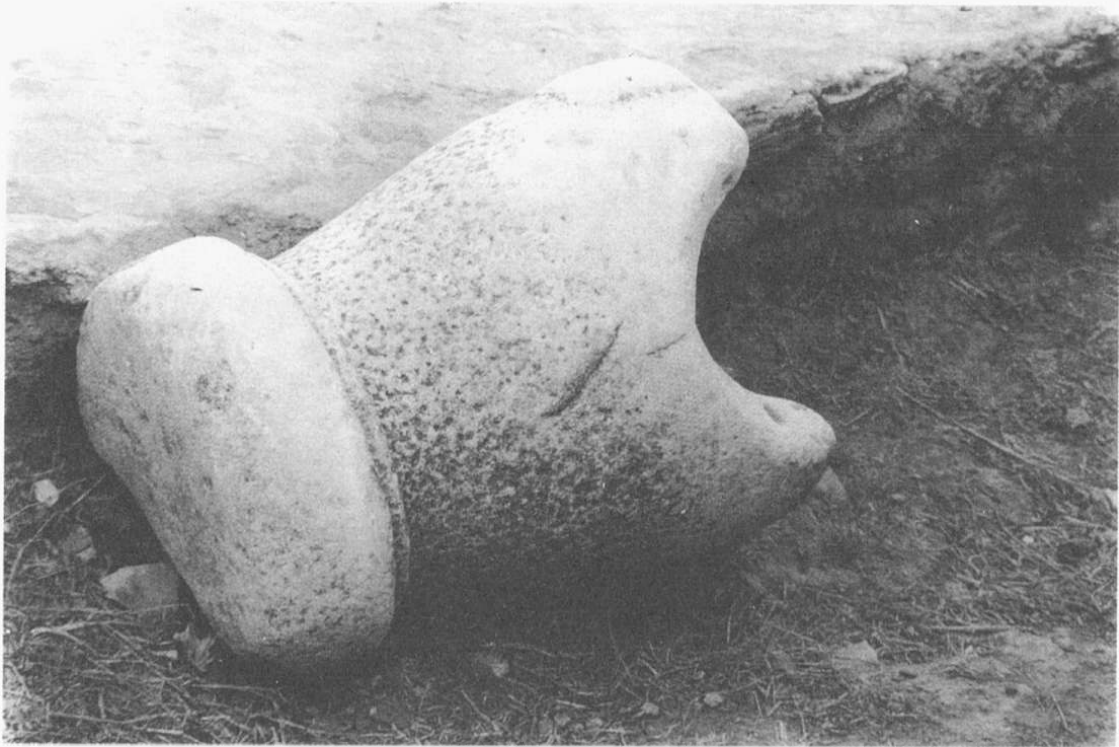
Εικ. 2: Ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Bucakköy (Tolaz Tere)
 μὲ ἀφιέρωση στὸν Δία Συνετηνὸ καὶ κατάλογο 122 ἀτόμων

//Γ//Κ//Α//Ι//Ο//Δ//Η//Μ//Ο//Σ//Ε//Τ//Ι//Μ//Η//Σ//
 //Λ//Ι//Σ//Τ//Α//Ι//Σ//Μ//Ε//Γ//Ι//Σ//Τ//Α//Ι//Σ//Κ//Α//Ι//Κ//
 //Κ//Ι//Σ//Τ//Α//Ι//Σ//Τ//Ι//Μ//Α//Ι//Σ//Α//Π//Ο//Λ//Λ//Ω//Ν//Ι//Ω//
 Θ//Η//Ν//Α//Γ//Ο//Ρ//Ο//Υ//Π//Α//Π//ΙΑ//Ν//Α//Ν//Δ//Ρ//Α//
 Θ//Ο//Ν//Κ//Α//Ι//Φ//Ι//Λ//Ο//Π//Α//Τ//Ρ//Ι//Ν//Γ//Ε//Ν//Ο//Μ//Ε//
 Κ//Α//Ι//Δ//Α//Γ//Ε//Ν//Ο//Υ//Σ//Π//Α//Σ//Η//Α//Ρ//Ε//Τ//Η//
 Ν//Η//Ν//Ο//Χ//Ο//Τ//Α

Εικ. 3: Σχέδιο τιμητικῆς ἐπιγραφῆς ἐντοιχισμένης
 στὸ τζαμί τοῦ Bucakköy (σχέδιο τοῦ J. C. G. Anderson, 1897)

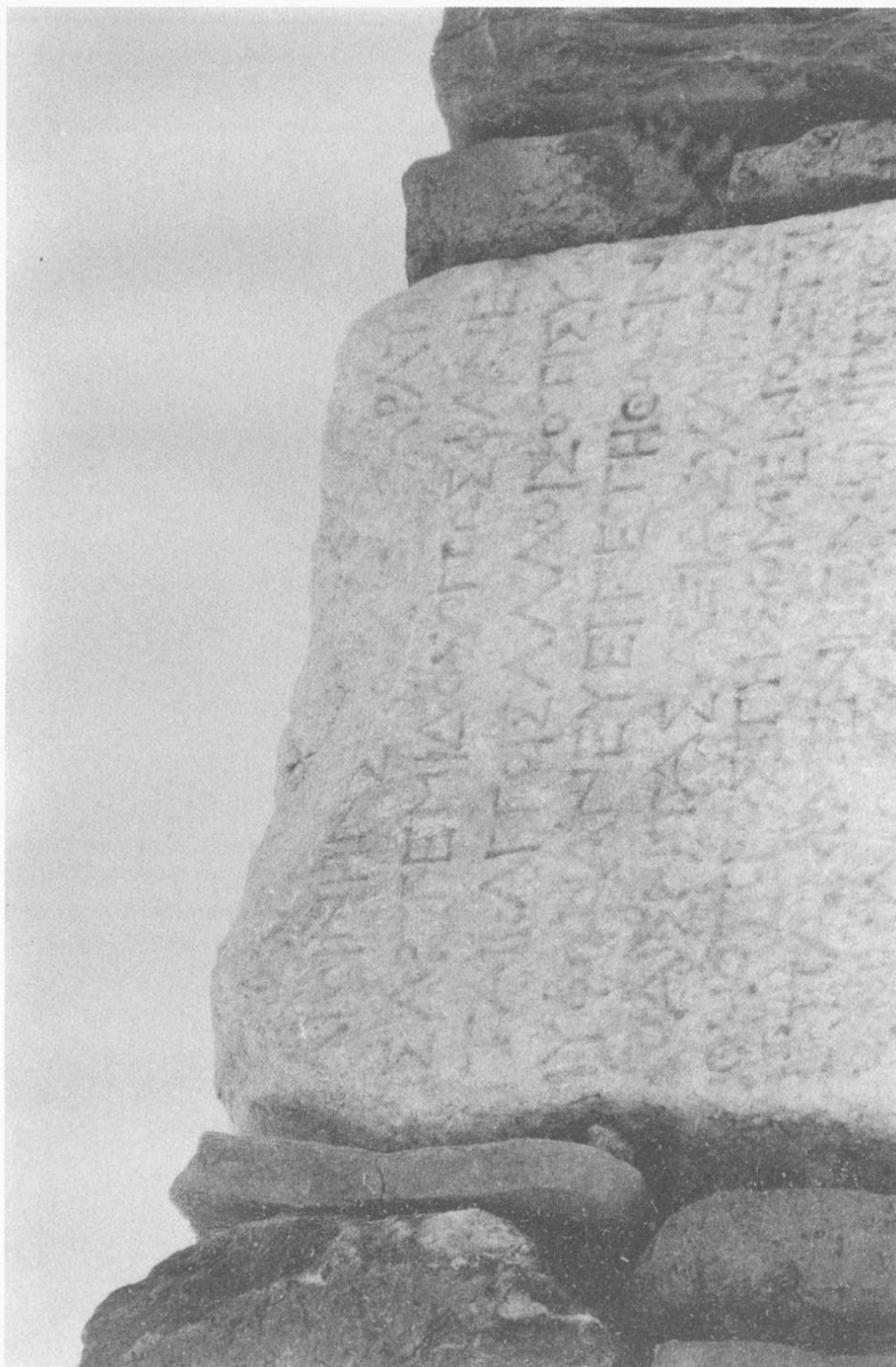
Εἰκ. 4: Μαρμάρινη βάση ἀναθήματος ἀπὸ τὸ Βυσακκῶν (Τολαζ Τερε)

Εἰκ. 5: Μαρμάρινο δοχεῖο κοντὰ στὸ τζαμί τοῦ Βυσακκῶν

Είκ. 6: Έπιγραφή (τιμητικό ψήφισμα) έντοιχισμένη σέ σπίτι στό Bucakköy

Είχ. 7: Λεπτομέρεια του τιμητικού ψηφίσματος από το Βισακκόυ

Είχ. 8: Γενική άποψη του λόφου Τολαξ Τερε (άρχαία Σύνετα;) κοντά στο Βισακκόγ

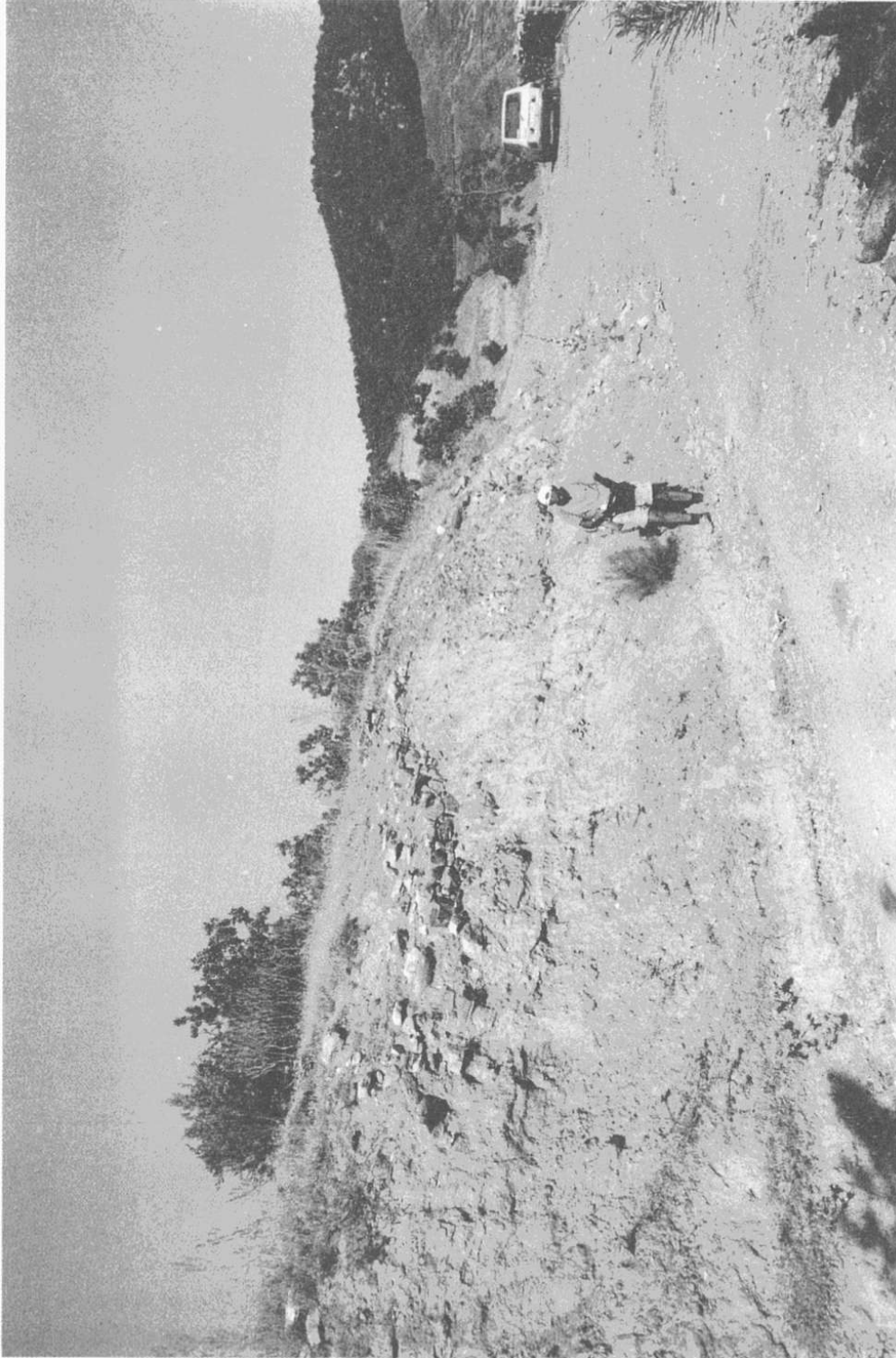

Εικ. 10: Ο αρχαιολόγος Christopher Ratté και ο κοινοτάρχης του Bucakköy στο σημείο που βρέθηκε το ανάθημα στον Δία Συνετηνό

Είκ. 11: Κομμάτι καλύμματος σαρκοφάγου στὸν λόφο Τολαζ Τερε (Σύνετα;)

Είχ. 12: Θεμέλια οικοδομῶν ὁρατά στήν τομή τοῦ δρόμου στή νότια πλευρά τοῦ λόφου Τολαζ Τερε

